

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/10, p. 185-224

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11883>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Prof. Dr. Ali YILMAZ – Doç. Dr. Abdülmecit İSLAMOĞLU

This article was checked by iThenticate.

SÜLEYMAN GİRYÂNÎ'NİN ON İKİ İMAM MENÂKİBNÂMESİ*

Seydi KİRAZ**

ÖZET

Allah dostlarının sıra dışı hayatları, olağanüstü hallerinin anlatıldığı eserlere menâkıbnâme denir. Hadîs kitaplarındaki sahabe faziletlerinin anlatıldığı *Kitâbü'l-Menâkıb* bölümleri bu türün ilk örnekleri olarak kabul edilmiştir. Türklerin İslâmiyet'e girmesi ve tasavvufun Türklerin arasında hızla yayılmasıyla Türk İslâm edebiyatı sahasında menâkıbnâme türü içinde değerlendirilebilecek birçok eser te'lif edilmiştir. XIX. yüzyılın ikinci yarısı ile XX. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşayan Süleyman Giryânî, manzûm menâkıbnâme alanında eser veren divan edebiyatının son dönem şairlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Şairin "*Eimme-i İsnâ Aşer Menâkıb Hâllerinden Bir Şemme Beyân Olunur*" başlığını taşıyan bu eserinde On İki İmam'ın isim, lakap ve unvanları; anne-baba adları; kerâmetleri, nerede, nasıl yaşadıkları; kaç yaşında, kim tarafından şehit edildikleri ve na'şlarının bulunduğu mekânlar anlatılmıştır. *Eimme-i İsnâ Aşer Menâkıbnâmes*'inde coşkun bir Hz. Ali muhabbeti tablosu çizilmiştir. Metinde Al-i Muhammed muhabbeti hakkındaki âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şeriflerin ağırlıkta olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada öncelikle bir edebî tür olarak menâkıbnâmelerin kaynağı, bu sahada ortaya konulan eserler ile manzûm On İki İmam menkabeleri hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Ardından Giryânî'nin hayatı ve edebî yönü üzerinde durularak müellif tanıtılmıştır. *Eimme-i İsnâ Aşer Menâkıbnâme*'sinin muhtevâ özellikleri sadedinde ana hatlarıyla On İki İmam manzûmeleri mensur olarak özetlenmiş, âyet ve hadîslerin tasbiti yapılarak kaynaklarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Tek nüsha halinde tasbit edilen yazmanın şekil husûsiyetleri hakkında bir değerlendirme yapılmıştır. Son olarak *Menâkıbnâme*'nin tertip ve vezin özellikleri incelenmiş; metnin büyük bir bölümü transkripsiyonlu haliyle verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Süleyman Giryânî, On İki İmam, menkabe, şiir.

* Bu makale, Seydi Kiraz'ın "*Süleyman Giryânî'nin Necmü'l-Kulüb'u (İnceleme-Metin)* Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Sivas 2017", adlı doktora tezinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

** Dr. Öğretmen-MEB, El-mek: seydikiraz.27@gmail.com

SÜLEYMAN GİRYÂNÎ'S TWELVE IMAMS MENÂKİBNÂME

ABSTRACT

Work which is told Allah's friends' lives and unusual situations is book telling saints' lives. Kitabü'l-menâkib parts told merits of companion in hadith books are accepted as first examples of this type. A lot of works which are evaluated in Turkish İslâmîc literature are compiled because Turkish people entered İslâm and İslâm expanded to Turkish people. Süleyman Giryânî living between second half of 19.century and first quarter 20. century is evaluated as one of poets giving work in final period in the field of peotic book telling saints' lives. Work having title of "*Eimme-i İsnâ Aşer Menâkib Hâllerinden Bir Şemme Beyân Olunur*" tells names, nicknames and degrees of twelvers; parents names, miracles, where, how, how old, who were they martyred by, where are their bodies. Enthusiastic painting of Imam Ali lover was drawn in Eimme-i İsnâ Aşer Menâkibnâme. Generally, Hadiths and verses from the Quran about Love of Âl-i Muhammed are in the text.

In this work, it is given information about source of the book telling saints' lives as a literary genre firstly and produced works in this field and about twelvers legends. And then writer is introduced by discoursing life and literate features of Giryânî. With outlines content features of Eimme-i İsnâ Aşer Menâkibnâme, twelvers poetics sum up as prose, their sources are tried to be reached by determining hadiths and verses of the Koran. The evaluation was made about form features of text determined one copy. Finally, contexture and rhythm features of menâkibnâme was examined; most of them was given with transcription form.

STRUCTURED ABSTRACT

The author of Menâkibnâme, Süleyman Giryânî was born, lived and died in Divriği. He was known as Bozokoğlu Süleyman who was born in 1277/1861 and died in 1333/1915. The poet received Arabic and Persian lessons from preacher and Professor Mullah Hasan Efendi after completing his education at educational institutions. Giryânî has taught for many years at the school which was opened in the center of Divriği during the time of Abdulhamid.

The only known work of Giryânî is mesnevî called Necmü'l-Kulûb. The work is a mesnevî with religious, mystical and moral qualities. In the content of the work, Hz. Ali describing the virtues of Ali and Ehli Beyt, hadith-i sharifs, verse interpretations of these references; the issue of the caliphate, the battle of the Siffin, the event of the referee; Eimme-i İsnâ Aşer's life and his notes are included. The only copy of the mesnevî which is paid is registered with the number 06 Mil Yz A 9041 in Ankara National Library.

The literary genre of the Twelve Imams Menâkibnâme, the work of which is the work of menkabe. Allah and, the superior qualities of those who have won the superior qualities are described in menkabes. The concept of Menkabe is first in Islamic world. The works written about

Turkish Studies

halilites, a tribe or imperial sect imams for the sections where the Sahab al-fities are mentioned in the hadis books written since the thirteenth century are used for the texts describing the holy cities.

Parents who spread rapidly in Anatolia are classified in different forms: local parents who are not recognized outside of a limited area such as Sarı Baba, Kara Dede; Mevlânâ, Hacı Bayram-ı Velî, Yunus Emre and other people known in a wide geography; Parents who are the founders of history, based on documents or accounts such as Suhreverdism, Kubrevism, Mevlevîsm, and historical reality; Sarı Saltık, Otman Baba; Hacı Bektaş-ı Velî, Hacım Sultan, the proprietors of the mission such as; The descendants of the Torah like Danyal and Joshua Prophet; Those who are of Qur'an origin such as Ashab-ı Kehf, Hızır-İlyas; Ebu Eyyub el-Ensari, Abdülvehhbb Gazi, etc.

More than a hundred men are written in Turkish literature. The first example of this approach is the Tezkire-i Saltuk Buğra Han by Saltuk Buğra Han, the founder of Karahanlılar. After this menkabe, the following accounts of Ahmed-i Yesevi's Cevâhirü'l-Ebrâr min Emvâci'l-Bihâr, Menâkıb-ı Sadruddin-i Konevî, Mevlanâ, Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî, Menâkıb-ı Ahi Evrân, min Menâkbü'l-Ârifin, Vilâyetnâme-i Hacı Bektaş-ı Velî, Menâk-ı Hacı Bayram-ı Velî are written in many menkaba.

The census of Giryânî can also be regarded as an "eimme-i isnâ aşer/düvâz" in that twelve Imams are mentioned in turn. Isnâ Aşer, which means "Twelve Elements Division", is a Shia sect that embraces the Twelve Imams. Shia, Hz. After the death of the Prophet, Hz. Ali is the common name of the community who deserves salvation and imam, who believes that the descendants of him are nominated by nass and testament as imams. Basically, such a theory is wich It is not in the period of Prophet and calips. Hz. After Hussein's martyrdom in Karbala, the Shi'is leaves many groups. Of course, the most famous of these is the group known as Isnâ Aşer.

The Twelve Imams are considered to be a source of faith in Shi'ism. According to the Muntersi, they are regarded as the closest thing to Allah in all directions, liaison between God and man, and a noble clan who makes everything in the name of Allah. Because of these particularities, imams are believed to be innocent, sinless, supreme, great, immortal. There are different interpretations of the fact that the numbers are "Twelve": analogies to the Twelve Apostles in Christianity are those who say they are inspired by it, as well as those who link their roots to ancient Anatolian, Greek, Mesopotamian, Egyptian, Indian, Central Asian civilizations.

Eimme-i isnâ is written as an obligation to be Alevî-Bektaşî. The emergence of "İvaz" as a literary term has been explained by the deep love and strong loyalty to the Twelve Imams in the Alevî-Bektaşî tradition. The Düvâz is a poem used by the names of the Twelve Imams, mostly used for the breaths written by Alevî-Bektaşî poets. Twelve Imams from the XV century to the XX th century; nicknames-titles; They must be martyred, mad, and innocent; They are known to be a kudsî group who believes that their descendants will continue forever. These specimens were repeated in almost the same way.

Turkish Studies

The menkabe of Giryânî was given in the title of Necmü'l-Kulûb mesnevî with the title "Eimme-i Isnâ Aşer is a Shimme Beyan from Menâqıbs". This work is on pages 225-263 of mesnevî. The names, nicknames and titles of the Twelve Imams in Menkabe; Parents' names; How they lived, how old they were, how they were martyred and where their graves were. Giryânî is a Prophet in the Eimme-i Isnâ-Asar Menâkbânâmesi. The contents of the verses and traditions which are mentioned in the martyr are about the praise of Al-Muhammad in great measure. Eimme-i Isnâ'is a Turkish language used Eimme-i Isnâ Aşar Menâkıbnâmesi an exception to different forms of poetry that is simple, plain and readable.

This work of Giryânî has an exceptional feature in the type of anvil. Previously written in aruz meter, kaste, ibend-i bend, preferred bend, müseddes etc. Or in the form of syllabic gauges are limited in number of couplets. About 20 volumes of Giryânî Menâkıbnâme especially in terms of volume are separated from other anvas. In addition to this important difference, Giryânî distinguishes each imam from other poets in the sense that he or she should handle more than one verse form when referring to the same imam. However, the poet has followed the Twelve Imams from time to time in the way of other poets in terms of collective praise in the form of a single verse.

As a result, we have tried to introduce this poetic Menâkıbnâme, whose content is "beyond eimme-i isnâ". We believe that this work will be a useful resource for new investigations on the verse twelve Imams.

Keywords: Süleyman Giryânî, twelvers, legends, poem.

1. Menkabe Türü Hakkında Genel Bir Değerlendirme

"Menkabe" kelimesi sözlükte "öğünülecek iş, hareket ve meziyet" anlamlarına gelmektedir (Ş. Sâmî, 1317:1409; Ahterî, 1310:II/349). "Menkabe" kelimesi, Arapça "isâbet etmek, bir şey hakkında bahiste bulunmak, bir şeyi haber vermek" anlamlarına gelen "nekabe" kökünden türemiştir. Aslı "menkabe" olan bu kelime, galat olarak günümüz Türkçesinde "menkıbe" şeklinde telaffuz edilmektedir (Ocak, 1997:27).

Menkabe telakkîsi, Müslümanlar tarafından kolayca kabul edilmiş, hızla yayılmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında insan muhayyilesinin sıradışı olaylara inanma meyli, Hz. Muhammed'in (sav) olağanüstü hayatı, kıyasü'l-enbiyâlar, Araplar arasında yaygın olarak anlatılan İslâm öncesine ait mit ve efsâne gibi unsurlar etkili olmuştur (Ocak, 1997:30-31).

Menkabe mefhumu İslâm âleminde ilk olarak IX. yüzyıldan itibaren yazılan hadîs kitaplarında sahabe fazîletlerinin anlatıldığı bölümlerin (*Kitâbü'l-Menâkıb*) adı olarak kullanılmıştır. Bununla beraber menkabe, halîfeler, bir kabile veya soy (*Menâkıb-ı Seyyidinâ Alî b. Ebî Tâlib*), mezhep imamları hakkında yazılan eserler (*Menâkıbü'l-İmâmi'l-Azam*), kutsal şehirleri tasvîr eden metinler (*Menâkıb-ı Mekke-i Mükerrreme*, *Menâkıb-ı Kuds-i Şerîf*) için de kullanıldığı görülmüştür (Şahin, 2004: XXIX/112-114).

Tasavvuf anlayışının belirginleşmesiyle birlikte sûfî menkabeleri şifahî olarak yaygınlaşmaya başlamıştır. Bunların yazıya geçirilmesi, farklı meslek ve zümrelere mensup kişilerin biyografilerinin anlatıldığı "tabakât" kitapları aracılığıyla gerçekleşmiştir. Bunlar arasında Sülemî'nin *Tabakâtü's-Sûfiyye*'si, Ahmed el-İsfehânî'nin *Hilyetü'l-Evliyâ*'sı, Ensârî-i Herevî'nin *Tabakâtü's-Sûfiyye*'si öne çıkmıştır. Umumi bir anlayış olmamakla birlikte sûfîlerin menkabeleri

Turkish Studies

“kerâmet” olarak da adlandırılmıştır. Bu varsayım göz önüne alındığında menkabelerin kerâmetlerden beslendiği söylenebilir (Ocak, 1997:40,27).

Menâkıbnâmelerin mihverinde velî kavramı bulunmaktadır. “Velâ” ya da “velîye” (yaklaşmak, yakın olmak) fiilerinden gelen “velî” kelimesi sözlükte, “dost, ahbâb, arkadaş, yardımcı” gibi anlamları karşılamaktadır. Velî kelimesinin anlamı zamanla genişleyerek “benliğini Allah'ta yok etme sûretiyle üstün vasıflar kazanarak olağanüstü hâller gösteren kişi” mânasını kazanır. Velî kavramı zühd ve takvâ, tarikat ve tasavvuf olarak tasnif edilen tasavvuf hareketiyle paralel olarak gelişir. Kavramın ilk defa ne zaman kullanıldığı bilinmemekle birlikte IX-XIII. yüzyıllar arasında yazılan *Kitâbü'l-Lüma'* (Serrâc), *et-Ta'arruf* (Kelâbâzî), *er-Risâle* (Kuşeyrî), *Keşfu'l-Mahcûb* (Hucvirî) gibi tasavvuf klasiklerinde sık sık geçtiği görülmüştür (Ocak, 1997: 1-10).

Anadolu'da menkabeleri hızla yayılan velîler farklı özellikleriyle tezahür etmiştir. Velî tipleri, bu husûslar göz önüne alınarak farklı şekillerde tasnif edilmiştir: Sarı Baba, Kara Dede gibi sınırlı bir alanın dışında tanınmayan mahallî velîler; Mevlânâ, Hacı Bayram-ı Velî, Yunus Emre gibi geniş bir coğrafyada tanınan velîler; Sühreverdîlik, Kübrevîlik, Mevlevîlik gibi belgeler ya da rivâyetlere dayandırılan, tarihî gerçekliğe sahip tarikat kurucuları olan velîler; Sarı Saltık, Otman Baba gibi gâzi-savaşçı olan velîler; Hacı Bektaş-ı Velî, Hacım Sultan gibi misyon sahibi olan velîler; Danyal ve Yuşa Peygamber gibi Tevrat menşeli olan velîler; Ashab-ı Kehf, Hızır-İlyas gibi Kur'an menşeli olan velîler; Ebû Eyyüb el-Ensârî, Abdülvehhâb Gâzi gibi Arap menşeli olan velîler vb (Ocak, 1984:7-19).

Edebiyatımızda menkabe geleneğinin Türklerin İslâm öncesine dönemine kadar uzanan köklü bir geçmişi vardır. Mutasavvıfların menkabeleri hem şehirlerde hem de göçebe hayat süren Türkler tarafından hararetle kabul edilmiş, Türkler arasında hızla yayılmıştır. Bu durumun gerçekleşmesinde “şâmân”ların önemli bir rolü olmuştur. İslam öncesi Türklerine göre “şâmân” Tanrı ile kul arasında haberleşmeyi sağlayan, gelecekte haber veren, hastaları tedavi eden vb. doğaüstü güçlere sahip biri olarak kabul edilmiştir. Bu anlatıların kolayca benimsenmesinde “şâmân” a yüklenen bu mânalar etkili olmuştur (Köprülü, 2013:50).

Türk edebiyatında ilk menkabe örneği, Karahanlıların kurucusu Satuk Buğra Han'a aittir. Mensur olarak te'lif edilen bu eser, *Tezkire-i Satuk Buğra Han* olarak adlandırılmıştır. Eserde Satuk Buğra Han hakkında anlatılan olaylar, evliyâ menkabelerini hatırlatmıştır. Bu menkabeden sonra zikredilebilecek bir başka önemli örnek Ahmed-i Yesevî'nin kerâmetlerinin anlatıldığı *Cevâhirü'l-Ebrâr min Emvâci'l-Bihâr* menkabesidir. Eser, Yesevîliğin usûl ve erkânını anlatması bakımından oldukça önemlidir. XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu'da yerleşmeye başlayan Kadirîlik, Rifâîlik, Vefâîlik gibi dışarıdan gelen tarikat kurucuları ve henüz teşekkül etmeye başlayan Mevlevîlik etrafında oluşan birçok menkabe anlatılmıştır. Bunlar arasında *Menâkıb-ı Sadruddin-i Konevî*, Mevlânâ ile ilgili menkâbeler, *Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî*, *Menâkıb-ı Ahî Evrân* sayılabilir. Ahmed Eflâkî'nin *Menâkıbü'l-Ârifîn*'i XIV. yüzyılda yazılan önemli eserlerden biridir. XV. yüzyıl Osmanlı sahasında *Vilâyetnâme* olarak adlandırılan Bektâşî menkabeleri öne çıkar. Bunlar arasında *Vilâyetnâme-i Hacı Bektaş-ı Velî*, *Vilâyetnâme-i Abdal Mûsâ*, *Vilâyetnâme-i Otman Baba* en yaygın olanlarıdır. *Menâkıb-ı Şeyh Bedruddin*, *Saltıknâme*, *Battalnâme*, *Dânişmendnâme* zikre değer diğer eserlerdir. XVI. yüzyılda *Menâkıb-ı Emir Sultan* adını taşıyan birçok eser te'lif edilmiştir. Bu yüzyılda *Menâkıb-ı İbrahim Gülşenî* ile *Menâkıb-ı Hacı Bayram-ı Velî* öne çıkan diğer menkabelerdir. XVII. yüzyılda Azîz Mahmud Hüdâî'nin hayatının anlatıldığı *Menâkıb-ı Şeyh Mahmud el-Üsküdârî*, XVIII. yüzyılda Niyâzî-i Mısırî'nin anlatıldığı *Tuhfetü'l-Asrî fi Menâkıbü'l-Mısırî* ile *Menâkıb-ı Şeyh Vefâ* daha çok tanınmıştır. Her ne kadar XIX. ve XX. yüzyılda yazılmış bazı menkabeler olmakla beraber orijinal bir husûsiyyet taşımadıklarından burada bahsedilmemiştir (Ocak, 1997:43-65).

Turkish Studies

Türk edebiyatında yüzden fazla menkabe yazılmıştır. Büyük bir kısmı mensur olan bu menâkıbnâmelerin yanı sıra manzûm olarak te'lif edilenler de önemli bir yere sahiptir. Bunlar arasında Muhammed Kayimzâde ve Kürkçüzâde'nin yazdıkları *Silsiletü'n-Nûr*, Lokmânî Dede'nin *Menâkıb-ı Mevlânâ*, Derviş Ahmed'in *Menâkıbnâme-i Kemâl Ümmî* zikredilebilir (Yıldız, 2015:9-13).

2. Eimme-i İsnâ Aşer Hakkında Genel Bir Değerlendirme

“On İkiler Bölüğü” anlamına gelen İsnâ Aşeriyye, On İki İmam anlayışını benimseyen bir Şîa fırkasıdır. Şîa kelimesi “tarafdar, fırka, yardımcı” anlamlarına gelir; istilah olarak Hz. Peygamber'in vefatından sonra ashâb arasında Hz. Ali'yi halîfeliğe ve imamlığa layık gören, onun soyundan gelenlerin nass ve vasiyyet yoluyla imam olarak tayin edildiğine inanan topluluğun ortak adıdır. Esasında böyle bir nazariye Hz. Peygamber ve halîfeler döneminde yoktur. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in vefatına kadar da görülmez (Fığlalı, 1984:239-242). Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesinden sonra Şîilerin bir kısmı Hz. Ali'nin diğer oğlu Muhammed Hanefiyye'yi, bir kısmı da Hz. Hüseyin'in oğlu Zeynelâbidin'i imam olarak kabul eder ve onları takip etmeye başlar. Bu temel ayrışmadan sonra imam olarak tanınan zatlar öldükçe Şîa arasında ayrılıklar ve bu ayrılıkların doğurduğu yeni gruplar ortaya çıkar. Bunlar arasında şüphesiz en meşhur olanı İsnâ Aşeriyye olarak bilinen gruptur (Gölpınarlı, 2011:45; Noyan, 2006: VII/54-57).

On İki İmam, Şîilikte tam bir inanç kaynağı kabul edilmiştir. Müntesiplerine göre bunlar, her yönüyle Allah'a en yakın olan, Allah ile insanlar arasında irtibat sağlayan, her şeyi Allah adına yapan ulvî bir zümre olarak telakkî edilmiştir. Bu husûsiyetlerinden dolayı imamların mâsum, suçsuz, günahsız, ulu, ölümsüz olduklarına; Muhammed-Ali nûrunun bir parçası, tecellîgâhı olduklarına; eylemlerinden sorumlu olmadıklarına inanılmıştır. Kudsiyyetine inanılan bu zümrenin “On İki” kişiden oluşmasıyla ilgili farklı yorumlar yapılmıştır: Hristiyanlıktaki On İki Havârî'ye benzetenler, bundan esinlendiğini söyleyenler olduğu gibi, köklerini eski Anadolu, Yunan, Mezopotamya, Mısır, Hint, Orta Asya uygarlıklarında arayanlar da bulunmaktadır (Özmen, 1998: III/611-612).

“Düvâz imâm” ibaresinin Türkçe yazımı ve telaffuzunda farklılıklar görülmüş, bu hususta araştırmacılar arasında birlik sağlanamamıştır: “düyâzdeh imâm, düvâz-imâm, düvâz” (Gölpınarlı, 2011:46) “düyâz imâmân” (Noyan, 2006:107); düvâz-nâme (Güzel, 2012:358); duvazdehler (Turan ve Kılıç, 1999:357-368); devâzdeh (Kanar, 2011:508). Bu çalışmada, konu hakkında bilgi verilirken “düyâz” yazımı tercih edilmiştir.

Edebî terim olarak “düyâz”ın ortaya çıkması, Alevî-Bektaşî geleneğinde On İki İmam'a duyulan derin sevgi ve kuvvetli bağlılıkla izah edilmiştir. Düvâz kavramı, On İki İmam'ın adının sırasına göre geçtiği şiirler, daha çok Alevî-Bektaşî şairlerinin yazdıkları nefesler için kullanılan bir terimdir. Düvâz söylemek ya da düvâz yazmak, Alevî-Bektaşî olmanın bir gereği olarak görülmüştür (Gölpınarlı, 2011:46; Cebecioğlu, 2014:136; Korkmaz, 2003:126; İyiyol, 2013:228-250).

Şîî olarak bilinen ya da Şîîliğe eğilimi olan şairlerin tamamına yakını On İki İmam, Çehardeh Mâsûm u Pâk, Kerbelâ gibi kavramları içeren şiirler yazmışlardır (Üzüm, 2013:156). Bu şiirlerde müstakil olarak On İki İmam övülmekle beraber, bazı düvâzlarda başta Hz. Muhammed olmak üzere sırasıyla On İki İmam, sonra Hz. Hatice, Hz. Fatma, Hacı Bektaş-ı Velî, şairin kendi mürşidi, On Dört Mâsum u Pâk ile On Yedi Kemerbesteler de anılmıştır (Noyan, 2006:107). Şîa anlayışında On İki İmam'ın her biri aynı zamanda Hz. Ali'nin bir yansıması olarak kabul edilmiştir. Bundan dolayı “düyâz söylemek”, Alevî âyinlerinde de ihmal edilmez bir ritüel olarak görülmüştür. “Âyîn-i Cem”lerde her zaman Hatâî'den seçilen biri “düyâzdeh” olmak üzere üç nefesle başlamak kuvvetli bir gelenek olarak devam ettirilmiştir (Melikof, 2011: 103,121,146).

Alevî-Bektaşî ve Tahtacı geleneğinde esasında “dûvâz imam” ile nutuk, nefes ve deyiş türleri arasında kesin bir ayırım yapılamamış, dinî içerikli olan bu tür şiirlerin tamamı birer nefes olarak kabul edilmiştir. Nitekim Malatya bölgesinde nefes yerine “düvezdeh imam” tabiri kullanılmaktadır (Yörükân, 2011:9). Aruz ve hece ölçüsüyle yazılan düvâzlarda farklı nazım biçimleri tercih edilmiştir. Yüzyıllara göre bu nazım biçimleri ana hatlarıyla şöyledir: XV. yy. Nesîmî, kasîde (Ayan, 1990: 74-76); XVI. yy. Fuzulî, kasîde (Akyüz vd. 1990:42-43); Hatâî, koşma tarzı, kasîde; Yeminî, kasîde; Seher Abdal murabba, müseddes; Pir Sultan Abdal, koşma; Kul Himmet, koşma; Virânî, kasîde; XVII. yy. Kâsımî, müseddes; Teslim Abdal, koşma; XVIII. yy. Şîrî, kasîde; Azbî, müseddes; Fedâî, müsemmen; XIX. yy. Seyrânî, koşma; Kemterî, terkîb-i bend, müseddes; XX. yy. Süreyya Baba, murabba; İsyânî, kasîde (Ergun, 1944: I-III/37-219; 62-173; 152; 145-331).

Örnekleme yoluyla farklı yüzyıllardan seçtiğimiz şairlerin düvâzlarında kullanım sıklığına göre daha çok kasîde, müseddes, koşma, murabba müsemmen ve terkîb-i bend nazım biçimlerinin tercih edildiği görülmüştür. XV yüzyıldan XX yüzyıla kadar yazılan düvâzlarda On İki İmam; lakapları-unvanları; mâsum, mazlum, günahsız olarak şehit olmaları; soyları sonsuza kadar devam edecek kudsî bir sülale olarak anılmıştır. Bu husûsiyyetler, hemen hemen bütün düvâzlarda benzer şekilde tekrar edilmiştir.

3. Süleyman Giryânî'nin Hayatı ve Şahsiyeti

Asıl adı, Süleyman İbn-i İbrahim olan şair, 1277/1861 yılında Sivas'ın Divriği ilçesinin Kantepe (İmamoğlu) mahallesinde doğmuştur. Divriği'nin dışına pek çıkmayan şair, ömrünü bu bölgede geçirmiş ve yine aynı bölgede 1333/1915 yılında vefat etmiştir.

“Bozokoğlu Süleyman” lakabıyla tanınan şair, dönemin klasik kurumlarında eğitimini tamamladıktan sonra müderris, vâiz Hasan Efendi'den Arapça ve Farsça dersler almıştır. Abdülhamid döneminde Divriği'de açılan bir okulda öğretmen olarak görev yaparken muhtevâsı “Millî Eğitim Bakanlığı” olan bir yarışmada dereceye girmiş, ödül olarak 100 kuruş olan maaşı, 150 kuruşa çıkarılmıştır. Şair, uzun yıllar, Divriği ve Kangal'a bağlı Vazıldan, Sincan, Sevir ve Tuğut köylerinde öğretmenlik yaptıktan sonra emekliye ayrılmıştır. Süleyman Giryânî'nin Divriği'de doğması ve hayatını burada geçirmesi, şairin yeterince tanınmasını engellemiş ve tezkire yazarlarının dikkatinden kaçmasına sebep olmuştur.

Şairin bilinen tek eseri *Necmü'l-Kulûb* adlı mesnevîsidir. Mesnevî, 3990 beyitten oluşmuştur. Mesnevîde 1 kasîde, 1 tercî'-i bend, 4 müseddes ve 44 gazel yer almıştır. Özellikle gazelerde kullanılan dil, işlenen mazmunlar, aruz veznindeki ustalığı, hadîs ve âyet iktibasları Giryânî'nin iyi bir eğitim aldığı düşünmektedir. Hz. Ali, Ehl-i Beyt ve fazîletlerinin anlatıldığı *Necmü'l-Kulûb*; âyet-i kerîmeler, hadîs-i şerîfler ve İslâm tarihine dair yazılmış bazı eserlerde verilen bilgiler referans alınarak oluşturulmuştur. Şairin âyet ve hadîs literatürüne hâkim olduğu, İslâm tarihi ile ilgili temel eserleri tetkik ettiği anlaşılmaktadır. Mesnevîde âyet ve hadîsler, genellikle birer başlık halinde verilmiş, ardından manzûm olarak yorumlanmıştır.

Necmü'l-Kulûb'da “ağlayan, ağlamak, ağlayarak” anlamlarına gelen “giryân” kelimesinden türetilen “Giryânî” mahlası kullanılmıştır. *Necmü'l-Kulûb*'un dışında yazılan 12 şiirinde farklı mahlaslara yer verilmiştir. Şiir geleneğinde hoş karşılanmamasına rağmen Giryânî bu şiirlerinin 9'unda kendi adı olan Süleyman, diğer şiirlerinde ise Giryânî, Sırrî ve Âşık Ağa mahlaslarını kullandığı görülmüştür. Bu şiirlerde umumiyetle Hz. Muhammed, Hz. Ali, Ehl-i Beyt ve On İki İmam sevgisi işlenmiş, Hacı Bektaş-ı Veli'den büyük bir saygıyla bahsedilmiştir. Zaman zaman yerginin öne çıktığı bu manzûmelerde dönemin idarî yapısı ve memurları eleştirilmiş, Hz. Ali sevgisini sû-i istimâl eden çevreler, “Ey bakiyyetü's-süyûfu Çaldıran/ Zümre-i dall-i mülhid

sürhserân” dizeleriyle şiddetle eleştirilmiş, hak yolunu kapatan birer perde olarak tenkit edilmiştir. Bu manzûmelerin bir kısmı aruz ölçüsüyle, diğer kısmı ise hece ölçüsüyle yazılmıştır.¹

4. Süleyman Giryânî'nin Eimme-i İsnâ Aşer Menâkıbnâmesi

Çalışmamıza bahis konusu olan *On İki İmam Menâkıbnâmesi* “Eimme-i İsnâ Aşer Menâkıb Hâllerinden Bir Şemme Beyân Olunur” başlığıyla verilmiştir. Bu eser, Süleyman Giryânî tarafından yazılan *Necmü'l-Kulûb* mesnevîsinin 225-263 sayfalarında yer almıştır. *Necmü'l-Kulûb*'de “Hilâfet” meselesinden kaynaklanan Hz. Ali ve muhipleri ile Şam valisi Muâviye ve muhipleri arasında geçen çarpışmalar, Sıffin Savaşı, Hakem Olayı ve Hâricîlerle yapılan savaş anlatılmaktadır. *Menâkıbnâme* mesnevînin yaklaşık 1/6'sını oluşturmuştur. *Menâkıbnâme*'de anlatılanlar, mesnevîde daha önce anlatılan olayların mütemmimi hükmündedir. Bu eserde On İki İmam'ın isimi, lakabı ve unvanları; anne-baba adları; kerâmetleri, nerede, nasıl yaşadıkları; kaç yaşında, kimin tarafından şehit edildikleri ve nereye defnedildikleri hakkında bilgiler verilmiştir. *Menâkıbnâme*'de On İki İmam'ın hayatları anlatılırken hurûf-ı hecâ sistemi esas alınmış, gazel ve mesnevî nazım biçimleri ile zaman zaman na't ve mersiye nazım türlerine de yer verilmiştir.

4.1. Menâkıbnâme'nin Muhtevâ Özellikleri

“Eimme-i İsnâ Aşer Menâkıb-ı Hâllerinden Bir Şemme Beyân Olunur” başlığıyla verilen bu bölümden önce elif, bâ, tâ, sâ uyaklı yazılan gazellerde Hz. Ali'nin vefatı ele alınmıştır. Nüshanın 225. sayfasından itibaren diğer imamların özellikleri ve kıssaları bahis konusu edilmiştir.

4.1.1. Hz. Ali

Yazmanın “Eimme-i İsnâ Aşer Menâkıb-ı Hâllerinden Bir Şemme Beyân Olunur” başlığıyla verilen bölümden önce Hz. Ali hakkında bilgi verildiğinden şair, *Menâkıbnâme*'de on bir imamın hayatı hakkında bilgi vermiştir.

4.1.2. Hz. Hasan

Hz. Hasan'ın anlatıldığı menkabeye On İki İmam ve Ehl-i Beyt'in faziletlerinin vurgulandığı bir girizgâhla başlanmıştır. Hz. Hasan'ın Hz. Ali ile Fatma'nın oğlu olduğu, On İki İmam'dan ikincisi olduğu vurgulandıktan sonra bir kıssa anlatılmıştır. Kıssaya göre Hz. Hasan ile Hüseyin, Hz. Peygamber'in yanına gelerek “Yarın, Yahudîlerin bayramı olacak. Onlar ipek elbiseler giyerek, develerine binerek eğlenecekler. Bizim yeni elbiselerimiz ve devemiz olmadığından eğlenemeyeceğiz?” derler. Bunun üzerine Hz. Peygamber, ahirette cennet elbiseleri giymeleri için onlara duâ eder. Ardından eğilerek deve taklidi yapar, saçlarını ikiye ayırıp bir kısmını Hz. Hasan'a, diğer kısmını da Hz. Hasan'a verir. Torunları tarafından her saçı çekildiğinde “aff” diyerek deve taklidi yapar. O sırada yetişen Cebrâil: “Yâ Muhammed (sav), eğer bir daha “aff” dersin cehennem ateşi söner, cehennem ehlinin günahları affolur.” der. Bu kıssa, Hz. Peygamber'in övgüsüyle sona erer.

Kıssanın yanı sıra Hz. Peygamber ile ilgili iki na't-ı şerîf, İslâm'ın emir ve yasaklarının anlatıldığı nasihat muhtevâlî manzûmeler ve Muâviye'nin planıyla eşi tarafından zehirlenerek şehit edilmesinden söz edilmiştir. 47 yaşında vefat eden Hz. Hasan, Baki Mezarlığı'na defnedilmiştir.

¹ Bu bölüm yazılırken aşağıdaki kaynaklardan yararlanılmıştır: H. Şaman, “Divrikli Süleyman Giryânî”, *Ortayayla Dergisi*, Halkevi Yayın Kolu, Sivas 1938, sy. 14, Mart-Nisan-Mayıs, s. 23-24; İbrahim Aslanoğlu, “Giryânî”, *Divriği Şairleri*, Ekin Basımevi, İstanbul 1961, s. 76; “Giryânî”, *Söz Mülkünün Sultanları*, Erman Yay., İstanbul 1985, s. 75; “Giryânî”, *Sivas Meşhurları-I*, Sivas Valiliği Yay., Sivas 2006 s. 364-372; Âlim Yıldız, “Giryânî”, *Sivaslı Şairler Antolojisi*, Sivaslılar Vakfı, İstanbul 2003, s. 114; Doğan Kaya, “Giryânî”, *Sivas Halk Şairleri*, Önder Matbaacılık, Sivas 2009, V/192; *Şairnâmeler*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1990, s.33-34; İhsan Işık, “Giryânî”, *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, Elvan Yayınları, Ankara 2006, VIII/ 3266; Kâmil Özen, “Giryânî”, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2002, IV/171.

4. 1. 3. Hz. Hüseyin

On İki İmam'ın üçüncüsü olan Hz. Hüseyin, Hz. Peygamber'in torunu, Hz. Ali ve Fatma'nın oğlu, Hz. Hasan'ın küçük kardeşidir. Kûfe ahâlisinin daveti üzerine yola çıkan Hz. Hüseyin, 58 yaşındayken yanındaki 72 kişiyle birlikte Fırat'ın kenarında Yezîd'in emriyle şehit edilmiştir. Hz. Hüseyin'le ilgili iki mersiye'nin ardından Ehl-i Beyt, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in fazîletlerinin anlatıldığı âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîflerle bölüm sonlandırılmıştır.

4. 1. 4. Ali Zeynelâbidîn b. el-Hüseyin

Bu bölüm, Hz. Peygamber'e tâbi olanları sevmenin fazîletinin anlatıldığı bir hadîsle başlamıştır. Menkabe'de Ali ismiyle de anılan Zeynelâbidîn'in Hz. Hüseyin ile Şehrbanu'nun oğlu olduğu vurgulanmıştır. İmam, ibadete düşkünlüğü ve gece gündüz bin rekât namaz kıldığından dolayı "Zeynelâbidîn" unvanıyla anılmıştır. Beyitlerde imamla ilgili üç kıssaya yer verilmiştir: Birinci kıssada namaz kılariken evi tutuşan imamın namazını bozmaması, ikincisinde amcası Muhammed Hanefî ile imamlık konusundaki ihtilaflarına Hacerü'l-Esved'in Zeynelâbidîn lehinde şahitlik yapması, üçüncü kıssada ise imamın kuşluk vaktinde yaptıkları kahvaltıya bir ceylanı çağırması ve ceylanın karnını doyurması anlatılmıştır. Manzûmenin sonunda Zeynelâbidîn'in, 57 yaşında iken Velîd İbn-i Yezîd tarafından öldürüldüğü ve Bakî Mezarlığı'na defnedilmiştir.

4. 1. 5. Muhammed el-Bâkır b. Zeynelâbidîn

Menkabeye, ümmet-i Muhammed'i sevmenin imanla ölmeye vesile olacağı'nın anlatıldığı bir hadîsle başlanmıştır. Beşinci imam olması, babasının Zeynelâbidîn, annesinin Hz. Hasan'ın kızı Fatma olduğu belirtilmiştir. İlim ve fazîletinin çokluğundan dolayı "Bâkır" unvanıyla anılmıştır. Metinde imamla ilgili iki kıssa yer almaktadır: Birinci kıssada imamın Ebû Buseyr adındaki bir âmânın gözlerini açması ve sıra dışı sorularına verdiği cevaplar, ikincisinde duvarların arkasını görmesi anlatılmıştır. Kıssanın son beyitlerinde imamın 57 yaşında Mervan'ın oğlu Abdülmelik tarafından şehit edildiği, na'sının Bakî Mezarlığı'nda olduğu belirtilmiştir.

4. 1. 6. Ca'fer es-Sâdık b. Muhammed el-Bâkır

Menkabeye, Âl-i Muhammed'i sevenlerin cennetle müjdelendiğinin anlatıldığı bir hadîsle başlanmıştır. On İki İmam'ın altıncısı olduğu söylenen Ca'fer es-Sâdık'ın hayatı anlatılmadan önce hakkında bilgi verilmiştir. Ca'fer es-Sâdık'ın babası Muhammed Bâkır, annesi Hz. Ebûbekir'in torunu Feri ve lakabının es-Sâdık olduğu bilgisi verilmiştir. Ca'fer es-Sâdık, birçok ilim dalına hâkim olacak kadar bilgili biri olarak, bu alanlarda bir otorite olarak tanınmıştır. Onunla ilgili menkabelerin birincisinde hacca giden imamın başından geçenler anlatılmıştır. Bunlar da imamın kurumuş hurma ağacının altında oturmasıyla ağacın meyve vermesi, dalların ona doğru eğilmesi; bu olayları gören bir adamın bu durumu sihirle açıklamasından dolayı imam tarafından adamın köpek sûretine dönüştürülmesi ve imamın merhametiyle köpek sûretindeki adamın eski haline dönmesidir. İkincisinde Hz. İbrahim'in dört kuşu diriltme mucizesine benzer şekilde, imam tarafından tavus, karga, güvercin ve doğan üzerinden bir benzeri yapılmıştır. İşte bu fazîletlere sahip olan imam, 65 yaşında iken Velîd İbn-i Melik tarafından şehit edilmiştir. Onun mezarı Bakî Mezarlığı'nda İmam Bâkır'ın yanında bulunmaktadır.

4. 1. 7. Mûsâ el-Kâzım b. Ca'fer es-Sâdık

Menkabeye, Âl-i Muhammed'e olan sevginin bir kişiyi kolayca cennete götüreceğinin anlatıldığı bir hadîsle başlanmıştır. Yedinci imam olan Mûsâ el-Kâzım'ın babasının Ca'fer es-Sâdık, annesinin Ümmü'l-Veled'in kızı Hamîde olduğu vurgulanmıştır. İmam, öfkesine her daim hâkim olduğu için metinde "el-Kâzım" unvanıyla anılmıştır. Manzûmede, anlatıcısının Şakîk-i Belhî olduğu imamlarla ilgili uzunca bir kıssa yer almaktadır: Kıssada Mûsâ el-Kâzım'ın sûfi kıyâfeti, kıyâfetinden

dolayı hakkında sû-i zanda bulunan Şakîk-i Belhî'nin kalbinden geçenleri okuması, kuyunun dibine düşen kovanın duâ sonucunda suyla birlikte yükselmesi ve hacda herkes tarafından tanınan meşhur bir zat olması ifade edilmiştir. Mûsâ el-Kâzım, Hârûn er-Reşîd'in emriyle Yahyâ İbn-i Hâlid tarafından zehirletilerek şehit edilmiştir. Na'sı Bağdat yakınlarında bulunan Kureys Mezarlığı'ndadır.

4. 1. 8. Ali er-Rızâ b. Mûsâ el-Kâzım

Diğer menkabelerde olduğu gibi burada da bölüm başında bir hadîs zikredilmiştir. Hadîste Âl-i Muhammed'i sevenler için kabirde, iki cennet kapısının açılacağı beyan edilmiştir. Menkabedeki bilgilere göre Ali Rızâ'nın babası Mûsâ el-Kâzım, annesi Necme'dir. Ali Rızâ'nın doğumu yaklaşmasına rağmen Necme'nin hâmile olduğunun anlaşılması, Necme'nin hâmileliği boyunca adeta bir vâzin va'zını andıran imamın zikir seslerini duyması ve Ali Rızâ'nın ellerini yere koyup yüzünü semaya çevirerek doğması tasvîr edilmiştir.

Anlatıcısının Ahmed el-Kûfî olduğu bir kıssaya göre Mûsâ el-Kâzım, kilometrelerce uzaklıkta bulunan Kûfî'nin sandığındaki hülleyi haber verir ve ölen çocuğuna kefen yapmak amacıyla bu hülleyi satın alır. İmamın sıradan bir kişi olmadığını anlamakla birlikte Kûfî, birkaç soru hazırlayarak imamı sınamaya karar verir. Kûfî, imamın evine yakalaştığında büyük bir kalabalık görür. Bu kalabalıkta imamla görüşemeyeceğini anlayınca dönmeyi düşünür. Oradan ayrılmak üzereyken kendisine bir kâğıt verirler. Kûfî, bu kâğıtta sorularının cevaplarını görünce imamın mühim bir şahıs olduğunu anlar. Metinde ne sorular ne de cevaplar vardır. Na'sı Tus'ta olan imam, 55 yaşında iken Halîfe Me'mûn tarafından zehirletilerek şehit edilmiştir.

4. 1. 9. Muhammed et-Takî b. Ali er-Rızâ

Bu bölüm, rahmet meleklerinin Âl-i Muhammed sevgisiyle ölen bir kimsenin kabrini ziyaret edecekleri ile ilgili bir hadîsle başlamıştır. Menkabedeki bilgilere göre Muhammed et-Takî'nin babası Ali Rızâ, annesi Reyhâne'dir. İmamla ilgili iki rivâyete yer verilmiştir: Birinci rivâyete göre Halîfe Me'mûn avlanmaya giderken Bağdat sokaklarındaki çocukların kaçışması, Muhammed et-Takî'nin diğer çocukların aksine kaçmaması ve halifenin sorularına cevap vermesi; halifenin avcı kuşunun kudret deryâsından balık avlaması, bu esrarengiz durumun halife tarafından henüz bir çocuk olan Muhammed et-Takî'ye sorulması ve imamın cevabı nazara verilmiştir. İkinci bir kıssada Hz. Hüseyin'in kesilmiş başının bulunduğu bir mescitte ibadet eden kalbi saflaşmış bir adamın imamla birlikte bir anda Kûfe'ye varmaları, ardından Rasûl'ün Ravza'sına ulaşmaları, kısa bir süre sonra kendilerini Mekke'de bulmaları; bu olayları halka anlatan adamın yalancı peygamber olduğu zannıyla hapsedilmesi ve imamın kerâmetiyle hapisten kurtulması anlatılmıştır. Muhammed et-Takî, Halîfe Mu'tasım tarafından 25 yaşında iken Bağdat'ta öldürülmüştür. Mezarı, Mûsâ el-Kâzım'ın yakınındadır.

4. 1. 10. Ali en-Nakî b. Muhammed et-Takî

Giryânî, onuncu imamın hayatı ve kıssaları hakkında bilgi vermeden önce bölüme bir hadîsle girizgâh yapma alışkanlığını devam ettirmiştir. Hadîste, Âl-i Muhammed'i seven kişinin Ehl-i Sünnet ve Cemâ't üzere öleceği haber verilmiştir. Menkabede anlatılan bilgilere göre Ali Nakî'nin lakabı Hâdî, babası Muhammed et-Takî, annesi Me'mûn'un kızı Semâne, (Ümmü'l-Fadl)'dir. Rivâyete göre imam bir düğüne davet edilir. Düğündeki bir gencin imama saygısızlıkta bulunması, bundan dolayı imam tarafından o gencin üç gün sonra öleceğinin bildirilmesi ve bu haberin doğru çıkması anlatılmıştır. Bir başka menkabede Ali en-Nakî'nin küçük düşürülmek amacıyla Halîfe Mütevekkil tarafından Irak'a davet edilmesi, yolculuk sırasında Hân-ı Sa'âlik'de Sâlih adındaki bir kişiye gösterdiği hârika haller; halifenin arzusu üzerine Hint'ten gelen bir hokkabazın kendisini halk içinde küçük düşürmesi ve en-Ali Nakî'nin emriyle duvardaki aslan sûretinin canlanarak adamı

yutma olayları üzerinde durulmuştur. Bu fazîletli imam, İbn-i Mu'tasım tarafından şehit edilir. 41 yaşında şehit edilen imam, Sürrimenrây'a² defnedilmiştir.

4. 1. 11. Hasan el-Askerî b. Ali en-Nakî

Menâkıbnâme'nin bu bölümünde yer verilen hadîste Âl-i Muhammed'e düşman olarak ölen kimsenin İlâhî rahmetten mahrum olacağı zikredilmiştir. Menkabeye göre Hasan Askerî'nin lakabı Zekî, babası Ali en-Nakî ve annesi Sevsen'dir. Metnin bu kısmında anlatıcıları baba ve oğul olan İbrahim ile Ali'nin başından geçen bir kıssaya yer verilmiştir. Çok fakir olan baba İbrahim ile oğul Ali'nin imamdan yardım istemek amacıyla yolculuğa çıkmaları, yolculuk sırasında babanın kalbinden beş yüz akçe, oğlunun kalbinden üç yüz akçe geçmesi; baba ve oğlunun huzura varması, temel ihtiyaçları sıralanarak kendilerine gönüllerinden geçen miktarda akçe verilmesi anlatılmıştır. İkinci kıssa da Hasan el-Askerî'nin cömertliği hakkındadır. Kıssada, fakir bir mahkûmun yardım için imama bir mektup yazması, fakat bundan dolayı çok utanması; imamın fakir adama cevap vermesi, adamın o gün terhis olması ve aynı gün kendisine yüz dinar verilmesi ele alınmıştır. İmam, Halîfe Mu'temed tarafından henüz 28 yaşındayken şehit edilmiştir. Na'şı, Sürrimenrây'a defnedilmiştir.

4. 1. 12. Muhammed el-Mehdî b. Hasan el-Askerî

Mesnevînin bu bölümünde on ikinci imam olan Muhammed el-Mehdî'nin hayatı ve kıssaları bahis konusu edilmiştir. Menkabeye, Âl-i Muhammed'e düşman olan kişinin kâfir olarak öleceğini anlatan bir hadîsle başlanmıştır. Muhammed el-Mehdî'nin babası Hasan el-Askerî, annesi Nercis'tir. Menkabeye göre Hasan el-Askerî'nin halası onu ziyarete gelir. Ziyaretini tamamlayan hala eve dönmek istediğinde imamın ona, "Gitme, bugün bir oğlumuz doğacak." demesi, Nercis'in karnın belirginleşmemesinden halanın bu habere inanmaması, Hz. İsa'nın annesi Meryem ile Nercis'in hâmileliği arasında benzerlik kurulması ve havanın aydınlanmasıyla Muhammed el-Mehdî'nin İhlâs ve Kadir sureleri ile Âyetü'l-Kürsî'yi okuyarak doğması anlatılmıştır. Aynı kıssa şöyle devam ettirilmiştir: Hasan el-Askerî'nin oğlunu öpmesiyle bebeğin besmeleyi okuması, ardından yeşil kuşlar görünümünde bir grup meleğin odaya girmesi, Muhammed el-Mehdî'nin Cebrâil'e teslim edilerek vakti gelinceye kadar saklanması zikredilmiştir. Muhammed el-Mehdî ile ilgili başka bir kıssaya göre adamın biri, Hasan el-Askerî'nin yanına gelerek bir sonraki imamın kim olacağını sorması üzerine üç yaşında, nûrânî, oldukça fasih konuşan Muhammed el-Mehdî gösterilmesi ve bu imamın istikbalde cihanı adaletiyle idare edeceği ve meleklerle birlikte sırta ermiş olması mevzuları üzerinde durulmuştur. Menkabenin son beytinde Giryânî, On İki İmam ile ilgili mevzuun tamamlandığını söyleyenmiştir. *Menâkıbnâme*'nin ardından *Necmü'l-Kulûb*'un sona erdiği "Hâtimetü'l-Kitâb" başlığıyla ilan edilmiş; nüshanın "07 Receb-i Şerîf 1309" tarihinde istinsah edildiği belirtilmiştir.

² Bir yerleşim bölgesi olan "Sürrimenrây" başlangıçta bir köy iken zamanla gelişerek büyümüş, sulak ve verimli topraklar olan büyük, mâmur bir şehir haline gelmiştir. Bağdat'ın 107 km. kuzeybatısında bulunan bu şehrin geçmişi bazı rivâyetlerde Hz. Nuh'un oğlu Sâm'a dayandırılır. Başka bir rivâyete göre Bağdat, asker sayısının artmasıyla çok kalabalık bir şehir haline gelir. Bundan dolayı Bağdat halkı, Halîfe Mu'tasım'a şikâyetçi olur. Bunun üzerine halîfe şehrin dışına "Gören sevinir." anlamına gelen "Serme Ra'y" anlamına gelen bir saray yaptırır. Bu saraya kervansaraylar, camiler, imârethâneler ilâve ederek burayı mâmur bir hale getirdikten sonra askeriyle buraya taşınır. Kendisi ve kendisinden sonra gelen halîfeler yıllarca burayı pâ-yı taht olarak kullanır. Daha sonra pâ-yı tahtın burdan taşınmasıyla burası zamanla câzibesini yitirir, harâbeye döner. Bugün bir köy halinde olan bu yerin isimlendirilişi şehrin geçirdiği bu evrelerle ilgilidir. Günümüzde burası Samarâ/Samirâ olarak bilinmektedir. Şehrin mâmur bir hale gelmesiyle burası ilk olarak "Serme Ra'y" olarak adlandırılmıştır. Harâb olduktan sonra şehrin ismi "Sâ'emenray"a dönüşür. Kimi rivâyetlerde burası Hz. Nuh'un oğlu Sâm'a nisbet edilerek "Sâm-ı Râh" olarak da geçmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Şemseddin Sâmî, *Kâmûsu'l-Alâm*, Mihrân Matbaası, İstanbul 1311, c. IV, s. 2509.

4.2. Menâkıbnâme'nin Tertibi

Bahsi geçen menâkıbnâmede kullanılan nazım biçimleri, türleri ve bunların beyit sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Nazım Biçimleri	Beyit Sayısı	Nazım Biçimleri	Beyit Sayısı
Ķâfiye-i Cîm / Meşnevî	36	Ķâfiyetü't-Ṭâ / Meşnevî	23
Na't-ı Şerîf / Ve Lehü İzân	22	Ķâfiyetü'z-Zâ / Meşnevî	16
Meşnevî	13	Ķâfiyetü'l-'Ayn/Meşnevî	15
Ķâfiyetü'l-Hâ / Meşnevî	26	Ķâfiyetü'l-Ķayın/ Meşnevî	16
Ķâfiyetü'l-Hâ/ Meşnevî/Merşîye	36	Ķâfiyetü'l-Fâ / Meşnevî	18
Diğer Merşîye / Meşnevî	29	Ķâfiyetü'l-Ķâf / Meşnevî	19
Ķâfiyetü'd-Dâl / Meşnevî	18	Ķâfiyetü'l-Kâf / Meşnevî	20
Ķâfiyetü'z-Zâl	17	Ķâfiyetü'l-Lâm / Meşnevî	19
Ķâfiyetü'r-Râ / Meşnevî	23	Ķâfiyetü'l-Mîm/Meşnevî	22
Ķâfiyetü'z-Zâ / Meşnevî	18	Ķâfiyetü'n-Nûn/Meşnevî	18
Ķâfiyetü's-Sîn / Meşnevî	15	Ķâfiyetü'l-Vav	9
Ķâfiyetü's-Şîn / Meşnevî	23	Ķâfiyetü'l-Hâ	9
Ķâfiyetü's-Şâd / Meşnevî	23	Ķâfiyetü'l-Lâm Elif	11
Ķâfiyetü'd-Dâd / Meşnevî	17	Ķâfiyetü'l-Yâ	9
Toplam			540

4.3. Menâkıbnâme'deki Âyet ve Hadîsler

4.3.1. Âyetler

Menâkıbnâme'de kısmî ya da tam iktibas yoluyla sekiz âyet zikredilmiştir. Kimi zaman birer başlık halinde verilen âyetler, manzûm olarak yorumlanmış; kimi zaman memdûhun özellikleri belirtilirken birer teşbih unsuru olarak kullanılmıştır. Âyetlerin yanı sıra sûre ve duâ isimlerine de yer verilmiştir. *Menâkıbnâme*'de geçen âyetlerin tamamına yakını Ehl-i Beyt ile ilgilidir. Tasbit edilen âyetler ve âyetlerin manzûm yorumları şöyledir:

1. “قال الله تعالى انما يريد الله ليذهب عنكم الرجس اهل البيت و يطهركم تطهيرا”

“Ķâla'llâhu te'âlâ: ...İnnemâ yüridu'llâhu liyüzhibe 'ankümü'r-ricse ehle'l-beyti ve yuṭahhiraküm taṭhîran”³

Ki ya'nî ey rasûlün ehl-i beyti işte Rabbü'l-hâd
Giderüp sizden olar ḥubşı çü pâk etmek eder murâd (s. 236)

2. “قال الله تعالى اجتنبوا كثيرا من الظن ان بعض الظن اثم”

“Ķâla'llâhu te'âlâ: ...İctenibû keşîrân mine'z-zanni inne ba'da'z-zanni işmün...”⁴

Ki ya'nî kaçınız zannıñ çoğundan
Günâhdır ba'zısı zannıñ şoñundan (s. 247)

³ “Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.”, 33/Ahzâb 33.

⁴ “Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır...” 49/Hucurât 12.

3. “قال الله تعالى جاء الحق و زهق الباطل ان الباطل كان زهوقاً”

“*Ķâla te‘âlâ ... Cê‘l-ħaĳĳu ve zeheĳ‘al-bâtılı inne‘l-bâtile kâne zehûĳâ*”⁵

Kesilmiş göbeği gördüm daħi hem sünnet olmuştur

Yazılmış sağ kolında işbu âyet zihî ‘âlî-câh

(s. 262)

4. “قال الله تعالى و تراهم ينظرون اليك و هم لا يبصرون”

“*Ķâla te‘âlâ: Ve terâhüm yenzurûne ileyke ve hüm lâ-yübşirûn*”(s. 253)⁶

Yukarıdaki âyet, “Ĥâtimetü’l-Kitâb” bölümünden önce zikredilmiş olup manzûm yorumu yapılmamıştır.

5. “قاب قوسين”

“...*Ķâbe ĳavseyn...*”⁷

Odur maĳbûl-i Ĥazret hem taĳarrub-ı *ĳâbe ĳavseyn*

Mu‘ayyen cümleden ĳadri ‘alâdır bil rasûlu’llâh

(s. 228)

6. “والشمس و ضحيها”

“*Ve‘ş-şemsi ve duĳâhâ*”⁸

Yüzündür *şemsi ve duĳâ* ki ‘ayniñ ĳudretu’llâhdır

Çü dendâniñ ziyâsından gider yola ĳamu e‘mâ

(s. 228)

7. “قل هو الله احد”

“*Ķulhu va’llâhu eĳad*”⁹

Anı tez baĳrıma başdım oĳudum *ĳulhu va’llâh*

Oĳudum *âyete‘l-ĳürsî* daħi hem *innâ enze‘l-nâh*

(s. 261)

8. “انا انزلنا”

“*İnnâ enze‘l-nâ...*”¹⁰

Anı tez baĳrıma başdım oĳudum *ĳulhu va’llâh*

Oĳudum *âyete‘l-ĳürsî* daħi hem *innâ enze‘l-nâh*

(s. 261)

4.3.2. Hadîsler

Menâkıbnâme’de geĳen hadîsler, kısmî ya da tam iktibas yoluyla verilmiştir. Hadîslerin büyük bir kısmı On İki İmam menkabeleri anlatılmadan önce metinde birer başlık şeklinde verilmiştir. Bu hadîslerde genel olarak Ehl-i Beyti sevmenin faydaları, sevmemenin zararları anlatılmıştır. *Menâkıbnâme*’de son üç hadîs müstesnâ tutulduğunda diĳer hadîslerin manzûm olarak yorumlanmadığı görülmüştür. Bahsi geĳen hadîsler şu şekliyle tasbit edilmiştir:

⁵ “Hak geldi, bâtıl yok oldu. Şüphesiz bâtıl, yok olmaya mahkûmdur.”, 17/İsrâ 81.

⁶ “Ve sen onların sana baktıklarını görürsün, hâlbuki onlar görmezler.”, 7/A‘râf 198.

⁷ “(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı...”, 53/Necm 9.

⁸ “Güneşe ve onun aydınlığına and olsun.”, 91/Şems 1.

⁹ “De ki: O, Allah’tır, bir tektir.”, 112/İhlâs 1.

¹⁰ “Şüphesiz, biz onu (Kur’an’ı) Kadir gecesinde indirdik.”, 97/Kadr 1.

1. “*Ḳâle rasûlu’llâh şalla’llâhu te’âlâ ‘aleyhi ve sellem: Men mâte ‘alâ hubbı âli Muḥammed mâte şehîden*”¹¹

”قال رسول الله صلى الله تعالى عليه و سلم من مات على حب آل محمد مات شهيدا“

2. “*Ḳâle’n-nebî ‘aleyhi’s-selâm: Men mâte ‘alâ hubbı âli Muḥammed mâte meğfûran lehü*”¹²

”قال النبي عليه السلام من مات على حب آل محمد مات مغفورا له“

3. “*Ḳâle’n-nebiyyü ‘aleyhi’s-selâm: Men mâte ‘alâ hubbı âli Muḥammed mâte tâ’ibâ*”¹³

”قال النبي عليه السلام من مات على حب آل محمد مات تابيا“

4. “*Şalâvâtu’llâhi ve selâmühü ‘aleyhi ve ‘aleyhim ecma’in ḳâle’n-nebiyyü ‘aleyhi’s-selâm: Men mâte ‘alâ hubbı âli Muḥammed mâte mü’minen müstekmile’l-îmân*”¹⁴

”صلوات الله و سلامه عليه و عليهم اجمعين قال النبي عليه السلام من مات على حب آل محمد مات مؤمنا مستكمل الايمان“

5. “*Ḳâle rasûlu’llâh şalla’llâhu te’âlâ ‘aleyhi ve sellem: Men mâte ‘alâ hubbı âli Muḥammed beşşerahu’l-melekü’l-mevti bi’l-cenneti şümme münker ve nekîr*”¹⁵

”قال رسول الله صلى الله تعالى عليه و سلم من مات على حب آل محمد مات بشره الملك الموت بالجنة ثم منكر و نكير“

6. *Ḳâle rasûlu’llâh: Men mâte ‘alâ hubbı âli Muḥammed yüzeffü ile’l-cenneti kemâ tüzeffü’l-‘arûsi ilâ beyti zevcihâ*”¹⁶

”قال رسول الله من مات على حب آل محمد يزف الى الجنة كما تزف العروس الى بيت زوجها“

7. “*Ḳâle’n-nebiyyü ‘aleyhi’s-selâm: Men mâte ‘alâ hubbı âli Muḥammed futiḥa lehü fî-ḳabrihi bâbân ile’l-cenneti*”¹⁷

”قال النبي عليه السلام من مات على حب آل محمد فتح له فى قبره بابا الى الجنة“

8. “*Ḳâle’n-nebiyyü ‘aleyhi’s-selâm: Men mâte ‘alâ hubbı âli Muḥammed cea’la’llâhu ḳabrehü mezâr-ı melâ’iketü’r-raḥmeti*”¹⁸

”قال النبي عليه السلام من مات على حب آل محمد جعل الله قبره مزار ملائكة الرحمة“

9. “*Ḳâle rasûlu’llâh şalla’llâhu te’âlâ ‘aleyhi ve sellem: Men mâte ‘alâ hubbı âli Muḥammed mâte ‘ale’s-sünneti ve’l-cemâ’at*”¹⁹

”قال رسول الله صلى الله تعالى عليه و سلم من مات على حب آل محمد مات على السنة والجماعت“

¹¹ “Kim Muhammed’in soyundan gelenleri severek ölürse şehit olarak ölmüştür.”, İbn Hacer el- Heytemi, *es-Savâuku’l-Muhrikati fî’r-Reddi Alâ Ehle’l-Bidai ve’z-Zındika*, (Mhk. Abdurrahman b. Abdullah et-Türkî, vd.), Müessesetü’r-Risâle, Lübnan 1997, II/664. İlk on iki hadis için nüshanın bkz. s. 226, 231, 238, 240, 243, 246, 249, 251, 255, 258, 261, 263.

¹² “Kim Muhammed’in ailesini severek ölürse bağışlanmış olarak ölmüştür.”, İbn Hacer el-Heytemi, *age.*, II/664.

¹³ “Kim Muhammed’in ailesini severek ölürse tövbe edenlerden olarak ölmüştür.”, İbn Hacer el-Heytemi, *age.*, II/664. (Giryânî, diğer hadislerde uyguladığı manzûm yorumu 27-36. hadislerde terk etmiştir.

¹⁴ “Kim Muhammed’in ailesini severek ölürse o, kâmil imanı olan bir mü’min olarak ölmüştür.”, İbn Hacer el-Heytemi, *age.*, II/664.

¹⁵ “Kim Muhammed’in ailesini severek ölürse ölüm meleği onu cennetle müjdeler ve sonra da Münker ve Nekir (onu cennetle müjdeler.)”, İbn Hacer el-Heytemi, *age.*, II/664.

¹⁶ “Kim Muhammed’in ailesini severek ölürse bir gelinin eşinin evine girmesi gibi cennete girer.”, İbn Hacer el-Heytemi, *age.*, II/664.

¹⁷ “Kim Muhammed’in ailesini severek ölürse kabirde onun için cennete iki kapı açılır.”, İbn Hacer el-Heytemi, *age.*, II/664. (Giryânî diğer hadislerde yaptığı manzûm yorumu burada terk etmiştir.

¹⁸ “Kim Muhammed’in ailesini severek ölürse Allah onun kabirini rahmet meleklerinin ziyaret ettiği bir yere dönüştürür.”, Fahreddin er-Râzî, *Mefâtiḥü’l-Gayb*, Daru İhyâ-i el-Turâsi el-Arabi, Beyrut 1420, XXVII/595.

¹⁹ “Kim Muhammed’in ailesini severek ölürse sünnet ve cemâ’t üzere ölmüş olur.”, İbn Hacer el-Heytemi, *age.*, II/664.

Turkish Studies

10. “*Ḳâle'n-nebiyyü 'aleyhi's-selâm: Men mâte 'alâ buğzı âli Muḥammed câ'e yevme'l-ḳıyâmeti mektûbün beyne 'ayneyhi âyisün min raḥmetu'llâh*”²⁰

“قال النبي عليه السلام من مات على بغض آل محمد جاء يوم القيامة مكتوب بين عينيه آيس من رحمة الله”

11. “*Ḳâle rasûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem: Men mâte 'alâ buğzı âli Muḥammed mâte kâfirân*”²¹

“قال رسول الله تعالى عليه و سلم من مات على بغض آل محمد مات كافرا”

12. “*Ḳâle'n-nebiyyü 'aleyhi's-selâm: Men mâte 'alâ buğzı âli Muḥammed lem yeşümme rayḥatu'l-cenneti, şadaḳa rasûlu'llâh*”²²

“قال النبي عليه السلام من مات على بغض آل محمد لم يشم ريحة الجنة صدق رسول الله”

13. “*Levlâke levlâke le-mâ ḥalektü'l-eflâk*”²³

“لو لأك لولاك لما خلقت الأفلاك”

Hâdî-i ins ü melâ'ik hem îcâd-ı kâ'inât

Çün demiş şânında ol Haḳḳ işte *levlâk lemâ*

(s.217)

14. “*Ḳâle rasûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem: el-Ḥasan ve'l-Hüseyn ibniyyü ve men eḥabbehümâ eḥabbeni ve men eḥabbeni eḥabbehu'llâhu ve men eḥabbehu'llâhu edḥâlehü'l-cennete ve men ebğazahumâ ebğazanî ve men ebğazanî ebğazahu'llâhu ve men ebğazahu'llâhu edḥâlehü'n-nâr*”²⁴

“قال رسول الله صلى الله تعالى عليه و سلم الحسن والحسين ابني و من احبهما احبني و من احبني احبه الله و من احبه الله ادخله الجنة و من ابغضهما ابغضني و من ابغضني ابغضه الله و من ابغضه الله ادخله النار”

Ki ya'nî ol Hüseyn ile Ḥasan bil iki oğlumdur

Ki her kim anları sevdi muḥabbetle ede evrâd

Beni sevmiş olur ol cân beni seven Haḳḳ'ı sevdi

Haḳḳ'ı seven bihişt içre girüben ola gönli şâd

Daḥi her kim buları sevmeyüben ger ola düşmân

Baňa düşmân olur ol er olur hem Rabb'isine 'âd

Ḥudâ'ya kim ki düşmândır olur pes nâra dâḥil ol

'Azâb içre ḳalur her dem olur ḥâli anî ber-bâd (s. 236-237)

²⁰ “Kim Muhammed’in ailesine düşmanlık üzere ölürse kıyâmet günü gözlerinin arasında “Allah’ın rahmetinden umudunu kesmiş” yazılı olarak gelir.”, İbn Hacer el-Heytemi, *age.*, II/664.

²¹ “Kim Muhammed’in ailesine buğz ederek ölürse kâfir olarak ölmüştür.”, Fahrreddîn er-Râzî, *age.*, XXVII/167.

²² “Kim Muhammed’in ailesine buğz ederek ölürse cennetin kokusunu alamaz.”, İbnü Atrıyye el-Endülüsî el-Muharibi, *el-Muharrirü'l-Veciz fi Tefsiri Kitabil Aziz*, (Mhk. Abdusselam Abduşşafî Muhammed), Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye Yayınevi, Beyrut 1422, V/34.

²³ “Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım.”, Aclûnî, İsmail b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ*, İstanbul 1305, II/164; el-Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdis'z-Zaife ve'l-Mevzûa*, Şam 1384, I/7.

²⁴ “Hasan ve Hüseyn benim oğlumdur. Kim onları severse beni sever, kim beni severse Allah’ı sevmiş olur ve kim Allah’ı severse Allah onu cennetine sokar. Kim onlara buğz ederse bana buğz eder, kim bana buğz ederse Allah’a buğz etmiş olur ve kim Allaha buğz ederse Allah onu nâra (cehenneme) sokar.”, Aynî hadîs, Ebû Hureyre’nin rivâyetinde şöyle geçer: “Kim onları severse beni sevmiştir, kim onlara buğz ederse bana buğz etmiştir. Ebû Hureyre, onların Hasan ve Hüseyn olduğunu söyledi.” el-Kadi İyaz, *eş-Şifâ bi-Tarifi Hukuki'l-Mustafa*, Daru'l-Fikr, Riyad 1988, II/26; İbn Râhûne, *Müsnedi İshak b. Râhûne*, (Mhk. Abdulgafur el-Belûşî), Mektebetü'l-İman, Medine 1412, I/248, Hadîs Nr. 211.

15. “*Kâle’n-nebiyyü ‘aleyhi’s-selâm: İhtedû bi’ş-şemsi fâizâ gâbeti’ş-şemsi fehtedû bi’l-ķamer fâizâ gâbetü’l-ķamer fehtedû bi’z-zehrati fâizâ gâbeti’z-zehrati fehtedû bi’l-ferķadeyn feķile rasûlu’llâh me’ş-şemsü vemâl-ķamer vemâ’z-zehrati vemâ’l-ferķadân feķâle’ş-şemsü ene ve’l-ķamer ‘Alî ve’z-zehrati Fâtıma ve’l-ferķadân el-Ĥasan ve’l-Ĥüseyn*”²⁵

قال النبي عليه السلام اهتدوا بالشمس فاذا غابت الشمس فاهتدوا بالقمر فاذا غابت القمر فاهتدوا بالزهرة فاذا غابت الزهرة فاهتدوا بالفرقدين فقيل رسول الله ما الشمس ما والقمر وما الزهرة وما الفرقدان فقال الشمس انا والقمر على والزهرة فاطمه والفرقدان الحسن والحسين

Ki ya’nî isteyiniz toğrı yolu nûr-ı güneşle
Eger gâ’ib olursa şems ediñ nûr-ı ķamerle râd

Eger kim ol ķamer dağı olursa gâ’ib ü mestûr
Tutuñ ol nûr-ı Zühre’yi ede tâ kim sizi irşâd

Dağı ol nûr-ı Zühre ger olursa gâ’ib ü maĥcûb
Ki nûr-ı Ferķadân’ı siz ediñiz dem-be-dem irşâd

Dediler yâ Rasûlu’llâh nedir ol şems ile ķamer
Ki Zühre Ferķadân kimdir beyân et olavuz münķâd

Rasûlu’llâh buyurdu kim güneş ben
‘Alî’dir ol ķamer işte mu’ayyen

Ki Zühre Fâtıma ol pâk-i zendir
Feraķdân hem Ĥüseyn ile Ĥasan’dır

(s. 237)

4.4. Nüsha ve Şekil Husûsiyyetleri

Yaptığımız araştırmalarda *Eimme-i İsnâ Aşer Menakıbnâmesi*’nin Ankara Millî Kütüphanede tek nüshası tasbit edilmiştir. *Menâkıbnâme* müstakil bir eser olmayıp *Necmü’l-Kulûb* mesnevisinin 225-263. sayfalarında bulunmaktadır. Milli Kütüphanede 06 Mil Yz A 9041 numarasıyla kaydedilen yazmanın müstensihî belirtilmemiştir. Yazma, 07 Receb 1309 / 06 Şubat 1892 tarihinde istinsah edilmiştir. Nesih hattıyla yazılan yazmanın eb’adı 205x155-150x115 mm. olup mukavva ciltli olarak âbâdî kağıt, 16 satır, çift sütun halinde tertip edilmiştir. Yazmada varak numarası yerine sayfa numarası kullanılmıştır.

Yazmanın sırtı tamir görmüş, bez kaplı, üstü aşınmış, solmuş yazma, ebru kâğıt ile kaplıdır. Yazmadaki manzûmeler cetvel içinde yazılmış, başlıklar siyahtır. Yazmanın 1. sayfasında fihrist ve Milli Kütüphanenin mührü bulunmaktadır. Gazellerdeki bazı kelimelerin anlamları cetvelin dışına yazılmıştır. 239. sayfada derkenara yazılan bir beyit bulunmaktadır. Bu beytin yazılması gerektiği yer bir çizgiyle gösterilmiştir. Yazmanın 366. sayfasında başlık için boşluk bırakılmış, fakat başlık yazılmamıştır. *Menâkıbnâme*’nin ilk ve son beyitleri şöyledir:

²⁵ “Hz. Peygamber (sav) buyuruyor ki: Yolunuzu güneşle bulun, eğer güneş batarsa ayla bulun, ay batarsa Zühre’yle bulun, Zühre kaybolursa Ferkadeyn yıldızlarıyla bulun. Rasûllâh’a sordular: Güneş, Ay, Zühre, Ferkadeyn nedir? O da Güneş benim, Ay Ali’dir, Zühre Fatıma’dır, Ferkadeyn Hasan ile Hüseyin’dır, diye cevap verdi.”, Hâkim el-Haskânî, *Şevâhidü Tenzil*, Müessesetü’l-‘Alemlî, Beyrut 2010, I/59, Hadîs Nr. 91

Gel imdi bu rivâyâta kulağ tut cân gözüñi ac
Bu bahre olagör ğavvâş edesiñ nesneler ihrâc

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
Ver şalâvât ol Rasûl e zeyn ola erkânımız

4.5. Ölçü

Dîvân şiirinin önemli âhenk unsurlarından biri olarak kabul edilen vezin, sanatsal yönü ağır basan eserlerde olduğu kadar tasavvufî yönü ağır basan eserlerde de önemsenmiştir. Aruzun uygulanması husûsunda mükemmelliği yakalayan şairler kadar, bu seviyeye ulaşamayan şairler de vardır. Tarîkat ya da zümre şairleri daha çok muhtevâyı esas aldıklarından eserlerinde şekil bakımından birtakım hatalar görülmüştür. Bu şairler zümresine dâhil edebileceğimiz Giryânî'nin *Menâkıbnâme*'sinde özellikle aruzun uygulanması husûsunda bazı kusurlara rastlanmıştır. Tasavvufî bir muhtevâyâ sahip olan bu eserde zihaf, imâle, vasl-ı ayn gibi yaygın kusurların yanı sıra başka kusurlar da görülmüştür. Bunlar arasında Türkçenin özelliklerinden kaynaklanan kelimeler hâriç tutulduğunda "Yezîd, Muhammed et-Takî, Ali en-Nakî, Kûfe, Medîne, Mekke, Sürrimenrây" gibi Arapça şahıs ve mekân isimlerinin kullanımında; "innâ enze'l-nâh", ve 'ş-şemsi ve duhâhâ" gibi iktibaslarda ağır basmıştır. *Menâkıbnâme*'nin mesnevî nazım biçimiyle yazılan manzûmelerinde hezec bahrinden "mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün"; farklı nazım biçimiyle yazılan manzûmelerinde yine hezec bahrinden "mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün" kalıbı kullanılmıştır. Bu iki kalıbın yanı sıra kullanımı tek manzûmeyle sınırlı kalmış remel bahrinden "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" kalıbı da uygulanmıştır.

SONUÇ

XIX. yüzyılın ikinci yarısı ile XX. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşayan Süleyman Giryânî, Sivas'ın Divriği ilçesinde doğmuş, burada yaşamış ve burada ölmüştür. "Bozokoğlu Süleyman" unvanıyla tanınan şair, 1277/1861 yılında doğmuş, 1333/1915 yılında vefat etmiştir.

Yapılan araştırmalar neticesinde Giryânî'nin *Necmü'l-Kulûb* adlı mesnevîsi, tek nüsha olarak tasbit edildi. Yazmanın orijinali, Milli Kütüphanededir. Çalışmaya bahis konusu olan On İki İmam *Menâkıbnâme*'si, mesnevîde "Eimme-i İsnâ Aşer Menâkıb Hâllerinden Bir Şemme Beyân Olunur" başlığıyla verilmiştir. Bu eser, *Necmü'l-Kulûb*'un 225-263 sayfalarında yer almaktadır. *Eimme-i İsnâ Aşer Menâkıbnâmesi*' mesnevînin yaklaşık 1/6'sını oluşturmuştur. Menkabelerde On İki İmam'ın isimi, lakabı ve unvanları; anne-baba adları; kerâmetleri; nerede, nasıl yaşadıkları; kaç yaşında, kimin tarafından şehit edildikleri ve na'şlarının bulunduğu mekanlar anlatılmıştır. Giryânî, *Eimme-i İsnâ Aşer Menâkıbnâmesi*'nde coşkun bir Hz. Ali muhabbeti tablosu çizmiştir. Metinde geçen âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîflerin muhtevâsı büyük oranda Âl-i Muhammed'in övgüsü hakkındadır. *Eimme-i İsnâ Aşer Menâkıbnâmesi*'nde kullanılan Türkçe, (farklı nazım biçimleri ile yazılan manzumeler hâriç tutulduğunda) yalın, sâde ve okuyucuyu yormayacak bir hüviyettir.

Sonuç olarak ortaya konulan *eimme-i isnâ aşer/düvâz*, muhtevâ bakımından diğer *eimme-i isnâ aşer/düvâz*larla benzerlik göstermiş; yaklaşık 22 varaklık hacmi, zengin teferruatı ve imamların hayatları hakkında kısa bir biyografik bilgi vermesi bakımından benzerlerinden ayrılmıştır. Bu çalışmayla muhtevâsı On İki İmam olan manzum bir *menâkıbnâme* ana hatlarıyla tanıtılmaya çalışılmış, bu sahada yapılacak yeni araştırmalar için faydalı bir kaynak olacağı mülahaza edilmiştir.

Osmanlı Türkçesinde kullanılıp Türkiye Türkçesinde kullanılmayan harfler için aşağıdaki çeviriyazı alfabe sistemi kullanılmıştır:

Turkish Studies

ء :	'
ث :	Ş, ş
ح :	H, h
خ :	H, h
ذ :	Z, z
ص :	S, s
ض :	z, z, D, d
ط :	T, t
ظ :	Z, z
ع :	'
غ :	G, g
ق :	K, k
ك :	Ñ, ñ

NEŞRİ

E'İMME-İ İŞNÂ-'AŞER MENÂKİB-I HÂLLERİNDEN BİR ŞEMME BEYÂN OLUNUR

[225] **Ķâfiye-i Cîm**
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Gel imdi bu rivâyâta kulağ tut cân gözünü ac
 Bu baħre olagör ġavvâş edesiñ nesneler iħrâc

 Size nağl edeyim fazl-ı imâmeynden çü bir şemme
 Güneşden zerredir bu bil deñizden kaçtre aldım bâc

 Ki çünkü on iki oldu imâmet ile hem ħüccet
 Bularıñ nesli bâķîdir kesilmez deryâdan emvâc

 Bular âli Muħammed'dir bular ol nûr-ı Aħmed'dir
 Bular aşĥâb-ı emceddir buları başıña kıl tâc
5. Bularıñ dâmeniñ tutğıl olagör râhına sâlik
 Târîķ-ı müstaķîm ancak bularıñ yoludur ey ĥac

 Bular evlâdına ħürmet edegör bulasıñ rif'at
 Bular noķta-yı nübüvvet bular luţfına biz muĥtâc

 Buyurmuşdur Rasûlu'llâh benim ol ehl-i beytim uş
 Ki beñzer keşti-yi Nûh'a girenler olmaya târâc

Turkish Studies

Bular ma'sûm mu'tahhardır bular bil halka rehberdir
Bular sâkı-yi kevşerdir bulardır 'âleme sirâc

Bular şâhib-livâdırlar vaşî-yi Muştafâ'dırlar
Ki hüccet-Hudâ'dırlar kamu derdlere bular 'ilâc

10. Bular şâhib-velâyetdir bular nûr-ı hidâyetdir
Bular kân-ı kerâmetdir sevenler geydiler dîbâc

[s.226] Buların hürmetin tut hem çehâr-deh ma'sûm u pâkiñ
Buların 'aşq semâsına gönül mihriyle kıl mi'râc

*"Kâle rasûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem: Men mâte 'alâ hubbı âli
Muhammed mâte şehîden"*

Meşnevî

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'û lün

İmâm-ı evvel ol şîr-i Hudâ'dır
Ki ya'nî bil 'Aliyyü'l-Murtażâ'dır

İkincisi Hasan'dır fehm ediñ siz
Anıñ bir şemme naqlıñ edelim biz

Aña peder 'Alî zevcü'l-Betûl'dür
Anası Fâtıma bint-i rasûdür

15. İmâm-ı şânî kim ol ibn-i Haydar
Hasan'dır nâmı sıbt-ı mîr-i mahşer

[s.230] Şehîd etmiş anı gör kañğı mel'ûn
Dañi kañğı mañhalde oldı medfûn

Dañi kaç yıl 'ömür sürmüş temâmet
Anı cümle edem saña hikâyet

Ķâfiyetü'l-Hâ

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Mu'âvî çünkü ķaşb etdi hilâfet mesnedin izâh
Diledi oğlı Yezîdî velî-'ahd ede ol fezzâh

Dedi lîkin 'Alîoğlı Hasan dünyâda oldukça
Benim oğluma uymaz halk edelim katline ilhâh

20. Çağırdı dedi Mervân'a Medîne'ye revân ol git
O Ca'de bint-i Eş'aş kim imâma zevce ol ķubbâh

Selâm söyle aña benden verem ben elli biñ dirhem
Dağı oğlum Yezîd'e hem anı ben eyleyem nikâh

Ki ol zevc-i Hâsan katline tezce eylesün çâre
Bu va'de üzre ben anıñ edeyim gönülünü efrâh

İşitdi bu sözi Mervân Medîne şehrine geldi
Buluşdı Ca'de ile ol o va'di eyledi işrâh

Qabûl eyledi ol 'avrat dedi baña gerekir sem
Aña tâ kim verem içe ki andan bulmaya iflâh

25. İşitdi çün bunu Mervân çıkardı zehr-i kâtli
Dedi al ver bunu içsün ki bundan bulmaz ol necâh

Pes aldı zehri ol 'avrat gözetdi katline fırsat
Görür birgün uyur hâzret dedi buldum henüz miftâh

Meşnevî

Görür 'avrat Hâsan hulk-ı rızânıñ
Ki bir kûze turur yanında anıñ

Anıñ ağızını açdı pes o hâ'in
İçine dökdi zehri bellü bayın

Ki ol 'avrat işini tekmiñ etdi
Tutub ol kûzeniñ ağızını gitdi

30. Kaçan kim ol imâm uykuya tırdı
[s.231] Ki cedd-i Muştâfâ'yı düşde gördi

Dedi kim ey ciğer-güşem baña sen
Eriş tez katı müştâkıñ saña ben

Göricek bu düşi uyandı ez-h'âb
Dedi Zeynâb'a ey hem-şîre ver âb

Getür bir şu edem def'-i hâret
Zirâ ceddim beni ister bu sâ'at

Getürdi kûzeyi çün verdi Zeyneb
Anı içmege urdı ol imâm leb

35. İçecek dedi yürek yârelendi
Bu ne âbdır cigerim pârelendi

Getürdi ol Hüseyn-i Kerbelâ'yı
Dedi terk eyledim ben bu fenâyı

Ki tıtdum işte ceddinden yaña râh
Benim-çün etmeyesin zâr ile âh

Gelen gitmek içündür bil peyâmı
Şükür Hakk'a ki buldum bu makâmı

Bunu böyle diyüp kıldı vaşiyet
Daği hem söyledi anda naşihat

40. Mübârek cigeri ağzından âhır
Çü yetmiş pâre olup düşdi zâhir

Hemân-dem teslim etdi Hakk'a cânı
Bırakdı gitdi bu fânî cihânı

Ki techîz tekfîn edüp aña ol gün
Bağî'de eylediler anı medfûn

Çü 'ömri kırk yedi yıl dediler hem
Rivâyât böyledir va'llâhu a'lem

"Kâle'n-nebî 'aleyhi's-selâm: Men mâte 'alâ hubbî âli Muhammed mâte meğfûran lehü"

[s.232]

Ğâfiyetü'l-Hâ

Gel imdi bu rivâyâta kulağ tut olmağıl küstâh
İmâm-ı şâlisin naqlin işidüp eyle istinsâh

45. Hüseyn-i Kerbelâ'dır ol ki ibn-i Murtażâ'dır ol
Çü sıbt-ı Muşafâ'dır ol anası Fâtıma bî-râh

Ne zulm eyledi gör a'dâ Hasan'dan soñra ol şâha
Ki kaçd etdi Yezîd mel'ûn ri'âyet etmedi olmâh

Haber şaldı Hüseyn'e kim ede ol kendüye bî'at
İşitdi pes imâm anı o söze vermedi şimâh

İmâma bu yañadan Kûfîler çok nâme şaldılar
Dediler Kûfe'ye gel kim edelim bî'at-ı ressâh

Bunuñ üstüne cem' etdi imâm etbâ' u eşyâ'ın
Çıkuş pes Mekke'den gitdi Irâk'a toğrı 'âlî-kâh

50. Bu yañadan Yezîd mel'ûn haberdâr oldu bu hâlden
Ziyâdoğlı'na bildirdi şala yoluña 'asker tâh

Turkish Studies

Meşnevî

Ziyâdoğlı ol ‘Abdu’llâh-ı ebter
Müheyâ eyledi bir haylî leşker

‘Ömer Nâhis Şümeyr’i kıldı serdâr
Hüseyn’iñ yoluña şaldı o murdâr

Yezîd’e bî‘at etsün söyleyeler
Qabûl etmez ise qatl eyleyeler

55. Bu emr üzre çü yola girdi anlar
Hüseyn’e Kerbelâ’da erdi anlar
Dediler aña qıl Yezîd’e bî‘at
Qabûl etmedi ol şâh kıldı la‘net

Fırât’ın yolunu bağladı anlar
Pes andan cenge tırdı bî-imânlar

Ki yetmiş iki aşhâb ile anı
Şehîd eylediler ol hânedânı

[s.233] Esîr eylediler ehl ü ‘ıyâlin
Götürdüler qatına bed-fi‘âlin

Hüseyn-i Kerbelâ elli sekiz yıl
‘Ömür sürüp şehîd oldı yaqîn bil

...

[s.238] **Qâfiyetü’z-Zâil**

60. ‘Alî Zeyne’l-‘abâ’dır bil imâm-ı râbi‘ ey üstâz
Kesüp sözi gidelim pes o râh-ı maqşuda ihvâz

Pederdir şâh Hüseyn aña anası Şehribânû’dur
‘Alî’dir ismi hem süccâd ki andan etme dil-eşqâz

Ki ol her gece gündüzde namâz kılırdı biñ rek‘at
Çü Zeyne’l-‘âbidîn dendi anuñ-çün anı sev ol şâz

Deve dizine dönmüşdi mübârek secde yerleri
Qamu şeyden ‘ibâdâtı ederdı kendiñe mişvâz

Ki bir gün kendi beytinde namâz kıлмаğa tırmuşdı
Qazâ’en hâneye bir od erişdi qatı istihvâz

65. Yaqub ol hâneniñ varın temâmet qıpladı âteş
Velî ol secdeden başın çü zerre etmedi enbâz

...

Turkish Studies

Şamata kopardı her yerden dediler yâ imâm tırma
Seni uş kapladı âteş vücûduñ taşra kıl infâz

İmâm pes taşra çıkdı sönicek nâr
Dediler sen niçün kaçmadıñ ey yâr

Buyurdu kim beni nâr-ı cehennem
Bu oddan gâfil etdi işte bu dem

Muhammed Hanife 'ammîsi anıñ
Yanıña geldi bir gün ol cevânıñ

70. Dedi diñle ey efder nuḡ-ı femmî
'Alî'niñ oḡluyum hem saña 'ammî

[s.239] Daḡi hem yaşda senden artuḡum ben
İmâmet baña lâyıḡ şöyle bil sen

Çü Zeyne'l-'âbidîn bunı işitdi
Velâyetle o dem gör ne iş etdi

Dedi ey 'ammî tez bunda turalım
Hacer el-esvede varup şoralım

Bi-izn-i Haḡ ne söyler ise ol taş
O hükme biz olalım râzî kardaş

75. Muhammed Hanife çün bildi sözi
Hacer el-esvede döndürdi yüzi

İkisi daḡi 'azm edüp yürürler
Hacer el-esvede karşı turlar

Ḳâfiyetü'r-Râ

Muhammed Hanife ol dem dedi yâ Rabb yâ Ğaffâr
Bu taşta sen lisân ver ki bu emri eylesün izhâr

Temâm etdi du'âsını şadâ gelmedi ol taşdan
İmâma dedi sen daḡi bu resme kıl du'â ey yâr

İmâm ol dem niyâz etdi Hudâ'ya 'izz ü nâz etdi
Kelâma pes aḡâz etdi dedi ver nuḡı yâ Settâr

80. Temâm edüp du'âsını hitâb eyledi ol taşta
Dedi sen keşf-i râz eyle gönülde ḡalmasun efkâr

İmâm böyle dedikde çün harâkat eyledi ol taş
‘Arâb lîsânı üzre ol feşâhatle edüp güftâr

Dedi kim ol Hudâ haqqı Hüseyin ibn-i ‘Alî’den pes
İmâmet ol ‘Alî ibn-i Hüseyin’iñdir edin ikrâr

Ki ya’nî bu imâmet işte Zeyne’l-‘âbidîn’iñdir
Degildir gayrılar lâyıq anıñ haqqı-durur ol kâr

Muhammed Hanife anda göricek bu velâyeti
Dedi bildim seniñdir ol imâmet etmezem inkâr

...

[s.241] **Ķâfiyetü’z-Zâ**

85. Gel ey nâkil imâm-ı hâmisîn naqline kıl âgâz
Beyân et şemme hâlinden ki bunda keşf ola ol râz

Muhammed Bâkır ol sultân ki Zeyne’l-‘âbidîn oğlı
Anası Fâtıma bint-i Hasan hulq-ı rızâ mümtâz

Çü ‘ilm ile fezâ’ilde anıñ olmađla tebķiri
Anuñ-çün dediler Bâkır çođ idi ‘ilmi şanma az

Demişdir kim Ebû Bâşır çü a‘mâ idi gözlerim
Muhammed Bâkır’a vardım dedim gör hâlüm ey şeh-bâz

Dedim nesl-i Rasûlümüz imâm dedi belî öyle
Yine şordum gerü andan pes anda idüben âvâz

90. ‘Ulûm-ı enbiyâya ol Rasûl vâriş midir söyle
Dedi vârişdir ey a‘mâ nedir maķşûduñ et ibrâz

Dedim sen de Rasûl ‘ilmine vâriş misiñ ey server
Dedi kim vârişim elbet çü kıl ihlâş ile pervâz

...

Meşnevî

Nazar kıl bu imâm dağı n’olupdur
Çü gör kimiñ elinde katlı olupdur

Kimiñ cevriyle ‘azm etdi bekaya
Dağı kim kaşd edüpdür meh-liķâyâ

Ki ol ‘Abdu’l-melik Mervân’ın oğlı
‘Adüvv-i ehl-i beyt nâ-dânın oğlı

95. Şehîd etdi Muhammed Bâkır ol
[s.243] Cehennem içre yansun âđiri ol

Turkish Studies

Ki elli yedidir 'ömri imâmîñ
İmâma ĥor baĥan bulmaz merâmîñ

Baĥî'dedir anîñ ĥabri nümâyân
Ĥasan ĥulĥ-ı rızâ ĥurbunda ey cân

İmâma ĥaşd eden bulsun belâsîñ
Ĥudâ göstermesün aña liĥâsîñ

Anı medĥ edegör geldikçe elden
Seni şaĥlaya Ĥaĥ her bir halelden

*"Ĥâle rasûlu'llâĥ şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem: Men mâte 'alâ ĥubbı âli
Muĥammed beşşerahû melekû'l-mevti bi'l-cenneti şümme münker ve nekir"*

Ĥâfiyetü's-Şîn

100. Gel imdi ol imâm-ı sâdisîn naĥlini itgil fâş
Muĥabbet ĥıl aña dilden yolunda oynasın cân baş

Ki Ca'fer'dir anîñ nâmı Muĥammed Bâĥır'ın oĥlı
Laĥabdır bil aña Şâdık çü dök 'aşĥ ile gözden yaş

Anası Ferve'dir bint-Muĥam'ed Ebû Bekiroĥlı
'Ulûm-ı 'Arabî ekşer aña mensûbdur ey ĥardaş

Demişdir bir kişi kim ben giderdim ĥacca birgün uş
İmâm-ı sâdis ol Ca'fer baña olmuş idi yoldaş

Varup bir ĥurumuş ĥurmâ ağacı dibine ĥonduĥ
Dönüp ol agaca dedi bize ver ĥurma sen bir baş

105. Hemân-dem gördüm ol ağaç imâmdan yaña meyl etdi
Yeşerdi ser-te-ser aĥsen ki mişliñ görmedi göz ĥaş

Serinde toptolu anîñ erişdi tâze ĥurmâlar
Yedik ol ĥurmaldan biz görüp anı dedim sâbâş

O ĥurmâ lezzetiñ aşlâ çü bir nesnede görmedim
Elin öpüp dedim aña saña ĥor baĥan olsun taş

...

[s.246] Anîñ fazlına bil olmaz nihâyet
Sözi kes ĥıl şehâdâtîñ ĥikâyet

Velîd ibn-i Melik nâ-dân u murdâr
Şehîd etdi imâmı bil o mekkâr

110. Hemân altmış beş idi ‘ömri anî
Yolunda kıl fedâ baş ile cânî

Bakî‘de defn olupdur bil o server
İmâm Bâkır yanında aña ey er

İmâma kaçd eden menhûs u kâzib
Cehennem oldı ol kişiye vâcib

*“Kâle rasûlu’llâh: Men mâte ‘alâ hubbı âli Muhammed yüzeffü ilâ-cenneti kemâ
tüzeffü’l-‘arûs ilâ beyti zevcihâ”*

Ķâfiyetü’đ-Dâd

İmâm-ı sâbi‘in naklin edem etmez iseñ a‘râz
Anîñ vaşfinı gûş eyle erişe rahmet-i Feyyâz

Ki ismi Mûsa-yı Kâzım imâm Ca‘fer’iñ oğludur
Anası Hâmide Ümmü’l-Velîd’dir aña ey murtâz

115. Çü kez m ü gayz idi işi anîñ-çün dediler Kâzım
Çü kendine ġazab gelse ederdi iy lügi a‘vâz

Muhabbet edegör aña fedâ kıl yoluña cân baş
Anîñ mihriyle zîrâ kim şifâ bulur kamu emrâz

Rivâyâtdır demiş kim ol Şakîġ-i Belhî ben bir gün
Erişdim Fârisiyye’ye çü hacc etmek idi agrâz

- [s.247] Çü gördüm bir yigit hûb-yüzlü buğda renglü pes anda
Ki ol yün den kabâ giymiş şanasîñ degmemiş mîkrâz

Başına şemle şarınmış ayağına giyüp na‘lîn
Ĥalâyıkdan çü bir taşra yere oturmuş ol maġġâz

Meşnevî

120. Dedim ben şüfîyedendir bu âdem
Diler ki aldata ġalkı dem-â-dem

Hemân varup anı tevbiġ edem tîz
Ki ġalkup gide ġalkdan almaya çiz

O dem aña yakın vardıkda çün ben
Nidâ ġılup dedi bil ey Şakîġ sen

Açup cân gözüñi bir dem nazâr ġıl
Ki bir iş tutma zanniyle ġazer ġıl

- Günâhdır ba'zısı zanniñ çü taḥkîk
Gel işte edeyim âyetle taşdıḳ
- ...
125. [s.249] Yeter fazl-ı şehâdâtıñ 'ayân et
Anı kimler şehîd etdi beyân et
- Ki Hârûnu'r-Reşîd ol 'âlî-şanı
Getürdi Mekke'den Bağdâd'a anı
- Çü igvâ eyledi pes ol mu'annid
Şehîd eyleye Yaḥyâ ibn-i Hâlid
- Zehir verdi çün ol ḥâ'in imâma
Fenâdan göçdi ol bâkî makâma
- Ki kırk beş yıl 'ömür sürdi o server
Çü kabri Bağdad'ın ḳurbunda ey er
130. Meḳâbîr-i Ḳureyş'de oldı medfûn
Aña ḳaşd eyleyenler ḳatı azḡun
- "Ḳâle'n-nebiyyü 'aleyhi's-selâm: Men mâte 'alâ ḥubbı âli Muḥammed futiḥa lehü ff-ḳabrihi bâbân ile'l-cenneti"***
- Ḳâfiyetü'z-Zâ**
- Gel imdi ol imâm-ı şâminiñ vaşfını düz elfâz
Başîret 'aynını aç nevm-i ḡafletden pes ol îḳâz
- 'Alî Rîzâ anıñ ism-i atâsı Mûsa-yı Kâzım
Anası Necme'dir mestûre pâkdir ol degil ceḡḡâz
- Anası Necme demiş kim pes ol 'Alî Rîzâ'ya ben
Ḳaçan kim ḥâmile oldum çü baḡnım olmadı ḡulâz
- Yoḡ idi şıḳlet-i ḥamlim ḳaçan kim uyḡuya varsam
Gelürdi tesbih ü tehlîl avâzı şanasın vâ'az
135. Çü ḥavf edüp uyandıḳda şadâ gelmezdi baḡnımdan
Ki derdim ki ne ḥikmetdir bu iş yâ Rabbi yâ Haffâz
- O dem kim müddet-i ḥamlim temâm olup doḡucaḳ ol
Elin yere ḳoyup yüzün semâya ḡıtdı bî-ḡayyâz
- Ḳudaḡın depretüp ḡüyâ münâcât eder ol server
Aña 'ayn-ı ḥaḳîḳatla gözüñi açup et elḥâz
- ...

- [s.251] Dağı bunuñ gibi niçe fezâ'il
 Kâtı çokdur degil dil şerhe kâbil
- Hemân biz muhtaşar kıldık cevâbı
 Deñizden kaçtre aldık işbu âbı
140. Şehâdâtıñ anıñ eyleyelim fâş
 Muhib olan döke tâ dîdeden yaş
- Çü naql etmek bize oldu vazife
 Zehir verdi aña Me'mûn halife
 İçüp zehri beğaya oldu mulhık
 Çü kabri Tûs'dadır anıñ muhaqqak
- Ki elli beş yıl idi 'ömri anıñ
 Bu deñlü cevriñi gördi fenânıñ
- İmâma kaşd edenler olısar ħor
 Şefâ'at Rasûlden hem olur dûr
- “Kâle'n-nebiyyü 'aleyhi's-selâm: Men mâte 'alâ ħubbı âli Muħammed cea'la'llâhu kabrehû mezâr-ı melâ'iketü'r-raħmeh”*
- Kâfiyetü'l-Ġaym**
145. Gel ey dil et imâm-ı tâsi'in naqlini uş iblâğ
 Muhibbi şâd-mân eyle münâfik bağrına ur dâğ
- Muħammed Tâki'dir nâmı ki ol ibn-i Rızâ'dır bil
 Anası dağı Reyħâne özi toğrı sözüdür şağ
- İşit birgün pes ol Me'mûn halife kaşd-ı şayd için
 Çıkup Bağdâd içinden ol giderdi tutuban râh-şağ
- [s.252] Çocuklar cem'ine nâ-gâh erişdi yolu Me'mûn'uñ
 Görüp kaçdı çocuklar hep oyundan oldular ifrâğ
- Muħammed Tâki ol dem tıfl idi oynardı ol yerde
 Ki ol kaçmadı ol yerden turup yol üzre yüzi ağ
150. Göricek dedi Me'mûn sen niçün kaçmadın ey oğlan
 Dedi yol tar degildir kim çü senden olayım irâğ
- Dağı bir dürlü suçum yok ki senden ħavf edüp kaçam
 İşidicek dedi Me'mûn çü kimsiñ ey yüzi çerâğ

Meşnevî

Dedi ben oğluyum 'Alî Rızâ'nıñ
Muhammed'dir adım 'abd-i Hudâ'nıñ

Pes andan geçdi Me'mûn çün tutub yol
Şikârgâha erişdikde kaçan ol

Ki şayd için toğanın şalıverdi
Toğan pervâz edüp semâya erdi

155. Şu deñlü kâlkıdı kim kendiñ yitürdi
Birazdan şoñra bir balık getürdi

Ta'accüb eyledi Me'mûn bu hâle
Dedi bu kuş balığı nerden ala

Henüz cânlı idi ister yürüye
Alup ol balığı döndi gerüye

Yine ol yere geldi ol hâlîfe
Erişdi yine ol zât-ı şerîfe

Bakup gördi imâm turur orada
Elinde balığı kıldı amâde

160. Dedi kim ey Muhammed bil nedir bu
Nazar kıl elime ne nesnedir şu

Ķâfiyetü'l-Fâ

İşidicek imâm dedi edem nakliñ işte evşâf
Hudâ bir baħr-ı kudret kim yaratdı bil degildir lâf

- [s.253] O baħr içinde hâlk etdi bu balıkları ol Allâh
Oları şayd eder ancaħ mülûkîn kuşları elţâf

Ķaberdârdır Rasûl nesli Ķaber verir bu hâllerden
Olardan gayrı hîç kimse bu dürre olmadı şarrâf

Selefdin biri naĶl etmiş demiş kim ben 'IrâĶ'daydım
İşitdim Şâm'da bir kimse edermiş da'vâ-yı 'arrâf

165. Ki ya'nî kim edermiş bil nübüvvet da'visin ol er
Anı Ķabs eylemiş kim vâli-yi Şâm eyleye itlâf

Erişdim Şâm'a ben birgün o şahşıñ Ķatına vardım
Anı bir hâlde gördüm ki 'aĶıllu şâhibü'l-inşâf

Turkish Studies

Dedim aña seni bunda niçün habs etdiler böyle
Dedi baña kulağ tut kim olayım hâlimi vaşşâf

Var idi Şâm'da bir mescid o mescidiñ içinde hem
Hüseyn-i Kerbelâ başın komuşlar nûr idi etrâf

Kıldım ben namâzı bil o mescidde niçe yıllar
'İbâdet eyleyüp Hakk'a derûnum eylemişdim şâf

170. O mescidde idim birgün çü zâhir oldı bir âdem
Dedi kalk gidelim bundan göresiñ hikmet-i keşşâf

İşidicek hemân kalkdım o şahş ile revân oldum
Beni bir demde Kûfe'ye getürdi ol yüzi şeffâf

Meşnevî

Girüp bir mescide anıñla ol dem
Namâz kıldık o server ile bil hem

Dedi bu ne mehal olduñ mı âgâh
Dedim bu mescid-i Kûfi'dir ey şâh

O mescidden çıkup pes yola girdik
Medîne şehrine bir demde erdik

175. Rasûl Ravza'sına verdik selâmı
Namâz kıldık yine aña kelâmı

Yine taşra çıkup yola girişdik
Gelüben Mekke şehrine erişdik

[s.254] Anıñla ben edâ etdim tavâfı
Çıkıcağ gâ'ib etdim yüzi şâfı

Hemân kendimi yine Şâm'da buldum
Tururam mescid içre vâlih oldum

Kâfiyetü'l-Kâf

Bu hâli böyle gördükde dedim yâ Rabb yâ Hallâk
Ne şahş idi 'aceb ol er beni gezdirdi Şâm 'Irâk

180. Gelicek erte yıl yine o şahş baña 'ayân oldı
Beni gezdirdi kâ'l-evvel dedim ey şu'le-i âfâk

Çü sen kimsiñ baña söyle bi-hakkı kibriyâ bunda
Dedi benim Muhammed Tâki bir kez cân gözün aç bak

Gerü kendimi ol mescidde buldum ya'nî kim Şâm'da
Dedim bu sırrı yârâna zirâ kim olmuşum müştâk

Bunı Şâm vâlisi tuymuş beni katına celb etdi
Dedi da'vâ-yı nübüvvet edersin sen meger ey 'âk

Olur mı bunca yerleri gezesin bir gecede sen
Bu Şâm'dan Kûfe'ye Medîne'den Mekke'ye ey füssâk

185. Bu sözle beni habs etdi ki işte saña bildirdim
İşidicek bu sözi ben çü yazdım vâlîye evrâk

Halâş olmasını anıñ diledim vâlî-yi Şâm'dan
Gerü yazmış ki ol vâlî kabûl olmaz bu istinîk

Bu deñlü yerleri aña kim ise gezdiren gelsün
Anı bizden halâş etsün eger gerçek ise mîşâk

Okuyup añladım hâli çü zindândan yaña geldim
Gelüp gördüm ki bekçiler melûl mañzûn derûñ ihrâk

Su'âl etdim olardan ben niçün gamgîn otursuz
Dediler var idi bir şahş kaçıp olmuş bu dem 'âtâk

Mesnevî

190. O er ederdi da'vâ-yı nübüvvet
Anuñ-çün habs olupdı bunda elbet

[s.255] Ki şimdi gâ'ib etdik biz o cânı
Çü bilmeziz ki yer mi yutdı anı

Yañud kuş mı oldu kalkdı hevâya
Tuyarsa vâlî uğrarız cefâya

Yeter bu söz saña ger añladıñsa
Bu fazlı cân u dilden diñlediñse

Beyân et añlayalım biz kelâmı
Kim imiş katl eden işbu imâmı

195. Şehîd eyledi Mu'taşım halife
İmâma kaçd eden menhûs-cîfe

Anıñ hem kabri Bağdâd'da mu'ayyen
O Mûsâ Kâzım'ın kurbunda añsen

Yigirmi beş yıl 'ömri ol cevânıñ
Fedâ kıl yoluna ol baş u cânıñ

Turkish Studies

*“Kâle rasûlu ‘llâh şalla ‘llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem: Men mâte ‘alâ hubbı âli
Muhammed mâte ‘ale’s-sünneti ve’l-cemâ‘ati”*

Ķâfiyetü’l-Kâf

ĶulaĶ ver ol imâm-ı ‘âşirin naĶlını Ķıl idrâĶ
Göñülden Ķıll ü Ķışı Ķıl müberrâ tâ olasıñ pâĶ

‘Alî NâĶî anıñ adı laĶabdır hem aña Hâdî
Muhammed TâĶi evlâdı olur mı medĶ eden ĶamnâĶ

200. Semâne’dir anası hem demiş ba‘zısı Ümmü Fazl
Ki Me’mûn’uñ Ķızıdır ol bu resme söylemiş derrâĶ

Rivâyâtdır anı bir Ķün düĶüne Ķıldılar da’vet
Var idi bir civân anda ederdî Ķürmeti itrâĶ

Edebsizlik edüp ol er imâmı Ķıldı istihzâ
Gülerdi ĶahĶaha ile imâm dedi be hey hettâĶ

Gülersiñ bunda bîhûde Ķudâ’dan Ķâfil olmuşsun
Ki üç Ķün Ķaldı ‘ömründen bu cismiñ olıdır ĶâĶ

ĶaĶîĶat öyle oldu hem geçicek aradan üç Ķün
Vefât eyledi ol nâ-dân adın Ķakk eyledi ĶakkâĶ

...

Ķâfiyetü’l-Lâm

205. Yine fazl-ı imâmdan şerĶ edem diñler iseñ bir Ķâl
İşidüp dil ola mesrûr münâfiĶ Ķaddi olsun dâl

[s.257] Rivâyâtdır ki Hind’den geldi Ķün bir ĶoĶĶa-bâz kimse
‘Acâ’ib-kâr şan‘atlar ĶıĶarırdı o bed-fi‘âl

Ķalîfe dedi kim aña eger ‘Alî NaĶî’ye sen
Ki bir iş Ķılasıñ bunda vereyim saña bî-Ķad mâl

Ķacîl olsun tek ol bunda görelim biz anı cümle
Dedi ol ĶoĶĶa-bâz kimse sözüme oluñuz meyyâl

‘Alî NâĶî gele bunda ta‘âm Ķâzır ediñ aña
Getürün yufĶa etmekler bu işi etmeyem ihmâl

210. Bu sözi söyledikde ol imâm anda Ķıkageldi
Ta‘âm getürdi pes anlar vuĶû’a gele ol aĶvâl

O Ķöz boyayıcı Ķâ’in Ķün imâm yanına geldi
‘Amel Ķıldı Ķacîl olmaĶ için ol şâĶibü’l-iĶbâl

Turkish Studies

Elin uzatdı ol nâna imâm tâ kim alup yiye
Elinden uçdı ol etmek gülüşdi halk aña der-ğâl

Uzatdı destin üç kez ol üçünde dağı uçdı nân
Ğazablandı imâm ğâyet mübârek beñzi oldı al

Yapılmış idi ol yerde divârda şûret-i arslan
İşâret eyledi aña dedi yut bunı başna al

215. O şûret oldı bir arslan hemân-dem şıçrayup geldi
Ki yutdı hoşka-bâzı ol görenler oldular hep lâl

Meşnevî

Varup yerinde sâkin oldı şûret
Halife eyledi imâma minnet

Çıkar ol kişiyi çün yutdı arslan
Bağışla anı bize eyle ihsân

İmâm dedi ğalinden şoramazsız
Anıñ bir dağı yüzün göremezsiz

Ğudâ ğaqqı çıkarmam gerü anı
'Adûvv-i Ğaqq ola mı zindeğâni

220. 'Ayân etdi imâm gör ne velâyet
Anıñ fazlına hiç olmaz nihâyet

[s.258] Aña da gör ki a'dâlar n'edüpdür
Ki ibn-i Mu'taşım şehîd edüpdür

Anıñ 'ömr-i 'azizi kırk bir idi
Ne cevherdir ne ğikmet ne sır idi

Ki Sürrimenrây'da oldı medfün
İmâma kaçd eden menğûs u mağbûn

**"Ğâlê'n-nebiyyü 'aleyhi's-selâm: Men mâte 'alâ buğzi âli Muhammed câ'e yevme'l-
kıyâmeti mektûbün beyne 'ayneyhi âyisün min rağmetu'llâh"**

Ğâfiyetü'l-Mîm

Pes on birinci imâmıñ çü sen naqlini kıl iğdâm
Anıñ medğ ü şenâsında ki tağşîr etme şubğ u şâm

225. Ğasane'l-'Askerî adı 'Alî Nâkî'niñ oğludur
Anası adı Sevsen'dir kulağ ver bu söze ol râm

Turkish Studies

Zekî'dir bil laqab aña sirâc-ı hâliş oldu hem
Sehîdir cediti gibi ol işit gör ne olur encâm

Demiş kim İbrahîmoğlu anıñ nâmı 'Alî'dir bil
Ki biz bir dem faqîr olduk perişân hâl idik biz tâm

Atam baña dedi birgün imâm gâyet sehî imiş
Varalım qatına anıñ ola kim eyleye in'âm

Bu efkârla yola düşdük dedi yolca atam baña
Çü bize beş yüz aqçe ol vereydi alur idik kâm

230. İki yüz aqçelik câme alurduk iki yüze un
Yüzün sâ'ir meşârife verüp eder idik ârâm

Dedim ben daği gönülünden n'olaydı ol imâm baña
Vereydi üç yüz aqçe ger olur idi qatı ikrâm

Yüzüne câme alurdum yüzün nafâqa eylerdim
Yüzüne daği bir merkeb alup olur idim bessâm

Süvâr olurdum aña ben ederdim 'azm-i kûhistân
Bu fikr ile ederdik biz imâma yetmege ibrâm

[s.259] Kaçan geldik imâmıñ biz sarâyı öñüne şöyle
Biraz mekş edicek anda çü gördük çıkdı bir huddâm

Meşnevî

235. O hâdim adımızla añdı bizi
Dedi ister imâm yanına sizi

İşidüp biz imâm qatına gitdik
Ki bir miqdâr oturup şöbet etdik

Huzûrundan imâmıñ kalkdık ol dem
Çıqup taşra revân olduk hemân-dem

Utanup hâlimizi etmedik yâd
Velî dilden ederdik âh u feryâd

Çü bir hâdim hemân arqadan erdi
Atamıñ eline bir kîse verdi

240. Dedi bil beş yüz aqçe şunu alğıl
İmâm gönderdi saña bunu alğıl

İki yüze alup câme giyesin
İki yüzüne un ala yiyesin

Yüzünü daği sâ'ir nesneye sen
Ki harc eylesin saña direm ben

Çü bir kîse daği şundi o baña
Dedi bunu imâm gönderdi saña

İçinde üç yüz aqçe var bilesin
Yüzünü câme için şarf kılasın

245. Yüzün ver nâfağaya olasıñ bol
Yüzünü daği merkeb al süvâr ol

Ḳâfiyetü'n-Nûn

Bu işi göricek anda çü ben oldum katı hayrân
Dedim bu bir 'aceb işdir 'ayân eyledi bu sultân

Yine bil söylemiş bir er demiş zindanda idim ben
İmâma hâl zindândan varaq yazdım ede dermân

- [s.260] Murâd etdim yazam bir söz velî andan hayâ etdim
Bu idi işte gönülümde faķîrem eyleye ihsân

İmâma varıcağ nâmem gerü yazmış ki ol baña
Bugün öyle namâzını evinde kılasın âsân

250. O gün hem öyle vaķtinde çü zindândan hâlâş oldum
Şalât-ı zuhrı hânemde gelüp etdim edâ ol ân

Namâzdan soñra gördüm ki çıkageldi çü bir hâdim
Elime yüz dinâr şundi dedi gönderdi 'âlî-şân

Ki ya'nî bunu gönderdi Ḥasane'l-'Askerî saña
Alup harc edesin tâ kim gide gam olasıñ şâdân

Dedi kim yazacağ idi baña aḥvâl fakrını
Velî bizden hayâ etdi anuñ-çün kılmadı tıbyân

Kaçan kim ola hâcâtı anı bizden taleb kılsun
Hayâ eylesün bizden zirâ ol iş degil 'işyân

Mesnevî

255. Yeter fazlı bu deñlü geldi yâda
Şehâdâtın beyân et bu arada

Anı bil Mu‘temed şehîd edüpdür
Ki ol cevr ile dünyâdan gidüpdür

Yigirmi sekiz idi ‘ömri aniñ
Anı sev nâra şalma cism ü cânıñ

Ki Sürrimenrây’da kabri ey cân
Atası ‘Alî yanında nümâyân

Îmâma kaçd eden azğundur azğun
Ne azğun bil ki dû-’âlemde mağbûn

260. Muhib ol kırtulasıñ her belâdan
Saña rahmet erişe kibriyâdan

Aña düşmân olanlar bi-imândır
Derûnı toptolu şekk ü gümândır

Buları sevmeyüp kim oldı düşmân
Haqîkatde Rasûli sevmez ol cân

[s.261] Rasûle her kim eylerse muhabbet
Sever anı Hudâ-yı Rabb-i ‘izzet

*“Kâle rasûlu’llâh şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem: Men mâte ‘alâ bugzı âli
Muhammed mâte kâfirân”*

Ķâfiyetü’l-Vâv

Muhib isen on ikinci imâm vaşfını kııl arzû
Ķulağ ver nağl edem anı çevirme yüzüñ ey ulu

265. Muhammed’dir aniñ adı daği Mehdî-yi kâ’imdir
Îmâme’l-Askerî oğlı anası Nercis-i meh-rû

Anıñ fazlına gâyet yok niçe nağl eylesün insân
Çü aldık kaçre deryâdan diyelim ey yüzi kıutlu

Hasane’l-‘Askerî’niñ ‘ammesi Ķâkîm’e demiş kim
Îmâme’l-Askerî katına vardım ben turup kaçru

Ķitâb etdi baña ol ibn-i âhî dedi yâ ‘amme
Bu menzilden bugün gitme toğar bir tıflımız nîkû

Dedim kimden toğa oğlan dedi kim gele Nercis’den
Dedim ki hamli yok aniñ ne resme toğa söyle u

270. Dedi bil ‘amme ‘Îsâveş aniñ hamli belürsüzdür
Toğucağ mâ’lum olur ol olur gâyet yüzi şulu

Turkish Studies

O gece anda kaldım ben erişdi tâ ki nişfu'l-leyl
Teheccüd kılmaga kalkdım edem ben tâ ki zıkr-i Hû

Namâza tırdı hem Nercis benimle ol vakıtde uş
Dedim işte şabağ oldu kanı toğmadı ol hûb-rû

Ḳâfiyetü'l-Hâ

Ḥasanü'l-Askerî ol dem nidâ kıldı baña nâ-gâh
Dedi tır Nercis'in katına var kim olasıñ âgâh

Giderken Nercis'in katına ol Nercis çıkageldi
Çü gördüm Nercis'in cismine lerze düşmüş eyler âh

275. Anı tez bağıma başdım okudum *ḳulhu va 'llâh*
Okudum Âyete'l-ḳürsî daḫi hem *innâ enze'l-nâh*

[s.262] İşitdim okudı oğlan bunı hem ana karnından
Çü gördüm rûşen oldu ev şanasın şu'le verdi mâh

Ki gördüm düşmüş ol oğlan oturmuş dizleri üzre
Şalâvât barmağın kaldıruban aḳırdı ol va'llâh

Ḳaçan aḳırdığı demde dedi el-ḥamdulî'llâh ol
Pes andan secdeye indi o ferzend-i Rasûlu'llâh

Kesilmiş göbegi gördüm daḫi hem sünnet olmuşdur
Yazılmış sağ kolunda işbu âyet zîhi 'âli-câh

“...*Câe'l-ḥaḳḳu ve zehḳ'al-bâtilü inne'l-bâtilü kâne zehûḳâ*”

280. Ḥasanü'l-Askerî nâ-gâh baña ol dem çağırdı kim
Getür oğlumı yâ 'amme ki yoḳdur ḫüsnüne işbâh

İşidicek bu âvâzı getürdüm aña oğlanı
Alup oğlanı gögsüne dilin ağzına verdi şâh

Ḳâfiyetü'l-Lâm Elif

Dedi söz söyle ey oğlum bi-izn-i kibriyâ Mevlâ
O oğlan dedi bi'smi'llâh okudı âyeti sehlâ

Çü gördüm hûb yeşil kuşlar bizi ḳablady ol yerde
İmâme'l-'Askerî çağırdı anıñ birisin 'adlâ

Dedi al şaḳla sen bunı Ḥudâ'nıñ izn-i vakte dek
Su'âl etdim imâmdan ben bu kuşlar nedir et naḳlâ

285. Dedi çağırduğım bu kuş Emîn-i vahy-i Cembrâ'îl
Gerüsi daği hep rahmet melâ'ikesi tebdilâ
- Rivâyât eylemiş bir er demiş kim işte ben birgün
İmâme'l-'Askerî katına vardım dedim ey vâlâ
- Çü senden sonra ey server imâm kim olısar söyle
Varup getürdi bir oğlan yüzi nûr şanki kandilâ
- Henüz üç yaşına girmiş velî kâmil feşâhatde
Göricek anda ol tıflı bu gönlüm eyledi meylâ
- Hişâb etdi imâm baña dedi bir şahş-ı makbûlsün
Anuñ-çün saña gösterdim çü halka söyleme aşlâ
290. Ki benden sonra bu oğlan imâm olsa gerekdir bil
[s.263] Adıdır ceddimiñ adı daği hem künyeti mişlâ
- Muhammed hem Ebû'l-Kâsım zuhûr eyleyiser âğir
Cihâna taldıra 'adli göre dâd esfel ü a'lâ
- Sözi kes bunda ey nâkil bularıñ fazlıdır bî-'ad
Olarıñ fazl-ı naqlin muhtaşarca söylemek evlâ
- Ķâfiyetü'l-Yâ**
- Bular baħr-ı velâyetdir bulardır maṭla'-ı ber-rây
Bulardan erişür haşşa cihân halkı alur hep pây
- Kesilmez bunlarıñ nesli velâyet münkaṭı' olmaz
Zirâ kim deryadan ṭalğa kesilmez görünür hây hây
295. Bulardır cânı cihânıñ bulardır bedri devrânıñ
Bular maṭlûbı her cânıñ bularla zeyn olur her cây
- Bular bil mısr-ı kudretdir eder halk dâd u sitâd hem
Bulardan etmeyen pâzâr tehî-dest idiser âh vây
- İmâme'l-'Askerî ol dem fenâdan rıḫlet etdikde
Ḥalîfe Mu'tazır ṭuydı sevindi pek o herze-hây
- Buyurdi iki şahş ol dedi kim Sürrimenrây'da
İmâme'l-'Askerî fevt olmuş işidiñ benden emr-i rây
- Varıñ hânesine anıñ ne varsa eyleyiñ gâret
Daği her kimi bulsañız kesüp başın ediñ bî-pây
300. İşidüp ol iki kimse imâmıñ beytine geldi
Muhammed Mehdî ol dem gâ'ib oldı bil budur irvây

Bi-ḥamdi'llâh temâm oldı e'imme vaşfi uş bunda
İmâma buğz edenîñ ḡaddin etsün ol Ḥudâ dü tây

**“Ḳâle'n-nebiyyü 'aleyhi's-selâm: Men mâte 'alâ buğzi âli Muḥammed lem yeşümme
rayḡatu'l-cenneh, şadaḡa rasûlu'llâh”**

“Ḳâla te'âlâ: Ve terâhüm yenzurûne ileyke ve hüm lâ-yübşirûn”

302. Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
Ver şalâvât ol Rasûle zeyn ola erkânımız

**Allâhümme şalli 'alâ Muḥammed ve 'alâ âli Muḥammed
Tetimmütü'l-keîâm bi-'inâyet-i meliki'l-'allâm
07 Receb-i Şerif 1309**

KAYNAKÇA

- Aclûnî, İsmail b. Muhammed (1351). *Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlü'l-İlbâs 'Amma İştuhira mine'l-Ehâdis-i 'alâ Elsineti Nâs*. c. II, Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî.
- Ahterî, Mustafa b. Şemseddin Karahisârî (1310). *Ahterî-i Kebîr* (Nşr: Hacı Ahmed Hulusi ve Hacı Mustafa Derviş). c. II, İstanbul: Şirket-i Sahâfiye-i Osmâniye.
- Akyüz, vd. Kenan (1990). *Fuzûlî Divanı*. Ankara: Akçağ Yay.
- Aslanoğlu, İbrahim (1961). “Giryânî”, *Divriği Şairleri*. İstanbul: Ekin Basımevi.
- Aslanoğlu, İbrahim (1985). “Giryânî”, *Söz Mülkünün Sultanları*. İstanbul: Erman Yay.
- Aslanoğlu, İbrahim (2006). “Giryânî”, *Sivas Meşhurları I*. Sivas: Sivas Valiliği Yay.
- Ayan, Hüseyin (1990). *Nesîmî Divanı*. Ankara: Akçağ Yay.
- Cebecioğlu, Ethem (2014). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. Ankara: Otto Yay.
- Ergun, Sâdeddin Nüzhet (1944). *Bektaşî Şairleri ve Nefesleri (Bektaşî Edebiyatı Antolojisi)*. c. I-III. Ankara: İstanbul Maarif Kitaphanesi.
- Fıḡlalı, Ethem Rûhi (1984). *İmâmîyye Şîası*. İstanbul: Selçuk Yay.
- Giryânî, Bozokluoğlu Süleyman b. İbrahim. Nr. 06 Mil Yz A 9041. *Necmü'l-Kulûb*, Ankara: Millî Kütüphane.
- Giryânî, Süleyman (1949). *Necmü'l-Kulûb Yahut Gönüller Yıldızı*, (Haz. Hasan Fehmî Kusûrî). İstanbul: Türk Neşriyat Yurdu.
- Gölpınarlı, Abdalbâki (2011). *Alevî-Bektâşî Nefesleri*. İstanbul: İnkılâp Yay.
- Gölpınarlı, Abulbâkî (2016). *Tarih Boyunca İslâm Mezhepleri ve Şîlik*. İstanbul: Kapı Yay.
- Güzel, Abdurrahman (2012). *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yay.
- H. Şâmân (1938). “Divrikli Süleyman Giryânî”, *Ortayayla Dergisi*. Halkevi Yayın Kolu: Sivas. sy. 14, Mart-Nisan-Mayıs, s. 23-24.
- Haskânî, Hâkim (2010). *Şevâhidü Tenzil*. c. I, Beyrut: Müessesetü'l-Alemi.
- İrene Mélikof (2011). *Kırklar'ın Cemi'nde*. İstanbul: Demos Yay.

- Işık, İhsan (2006). “Giryânî”, *Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*. c. VIII. Ankara: Elvan Yay.
- İbn Atiyye el-Endülüsî el-Muharibî (1422). *el-Muharrirü'l-Veciz fî Tefsiri Kitabi'l-Aziz*, (Mhk. Abdusselam Abduşşafî Muhammed). c. V, Beyrut: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye.
- İbn Hacer el-Heytemi (1997). *es-Savâiku'l-Muhrikati fî'r-Reddi Alâ Ehle'l-Bidai ve'z-Zındıka*, (Mhk. Abdurrahman b. Abdullah et-Türkî, vd.). c. II. Lübnan: Müessesetü'r-Risâle.
- İyiyol, Fatih (2013). “Alevî-Bektasî Geleneğinde Duvâzlar-Duvâzimamlar”. *The Journal of International Social Research*. Volume: 6/27, Summer s. 228-250.
- Kadi İyaz, (1988). *eş-Şifâ bi-Arifî Hukuki'l-Mustafa*, c. II. Riyad Daru'l-Fikr.
- Kanar, Mehmet (2011). *Farsça Dilbilgisi Konuşma Çeviri Tekniği Fransıza-Türkçe / Türkçe Farsça Sözlük*. İstanbul: Say Yay.
- Kaya, Doğan (2009). “Giryânî”, *Sivas Halk Şairleri*. c. V. Sivas: Önder Matbaacılık.
- Korkmaz, Esat (2003). *Ansiklopedik Alevilik-Bektasilik Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Kaynak Yay.
- Köprülü, M. Fuad (2013). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara: Akçağ Yay.
- Kur'an-ı Kerîm*, (2007). Ankara: TDV Yay.
- Noyan, Bedri (2006). *Bütün Yönleriyle Bektâşilik ve Alevilik*. c. VI. Ankara: Şahkulu Sultan Vakfı ve Ardıç Yay.
- Ocak, Ahmet Yaşar (1984). *Türk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliyâ Menkabeleri*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Ocak, Ahmet Yaşar (1997). *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler-Metodolojik Bir Yaklaşım*. Ankara: TTK Basımevi.
- Özen, Kâmil (2002). “Giryânî”, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*. c. IV. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Özmen, İsmail (1998). *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*. c. III. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Râzî (1420). *Mefâtihi'l-Gayb*, c. XXVII. Beyrut: Daru İhyâ-i el-Turâsî el-Arabi.
- Şahin, Haşim (2004). “Menâkıbnâme”. *DİA*. c. XXIX, İstanbul: TDV Yay.
- Şemseddin Sâmi (1311). *Kâmûsu'l-Alâm*. c. IV. İstanbul: Mihrân Matbaası.
- Şemseddin Sâmi (1317). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Gündoğdu Matbaası.
- Turan, Fatma Ahsen ve Kılıç, Filiz (1999). “Türk Edebiyatında Duvazdehler”, *I. Türk Kültürü Hacı Bektaş-ı Velî Sempozyumu Bildirileri*. Ankara. s.357-368.
- Ünver, İsmail (2008). “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Turkish Studies-İnternational Periodical for Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, Volume 3/6 Fall, s. 1-46.
- Üzüm, İlyas (2013). *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik*. İstanbul: İSAM Yay.
- Yıldız, Âlim (2003). “Giryânî”, *Sivaslı Şairler Antolojisi*. Sivaslılar Vakfı: İstanbul.
- Yıldız, Âlim (2015). *Menkabeler Işığında Abdulvahab Gazi*. Sivas: Be Yay.
- Yörükân, Yusuf Ziya (2011). *Alevî-Bektaşî ve Tahtacı Nefesleri*. Ankara: Ötken Yay.